

Criminal Investigation of Serial Murders: Challenges and Solutions

Ali Rezaei Gelvardi^{1}, Azadeh Sadeghi²*

1. M.A in Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Mazandaran University, Babolsar, Iran.

*Corresponding Author: Email: alirezaeigelvardi98@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law and Political Science, Mazandaran University, Babolsar, Iran.

Email: sadeghiazade@yahoo.com

ABSTRACT

Serial murder is a rare phenomenon in a rare type of crime (murder), but despite this, the process of criminal investigation of serial murder cases in Iran has always faced severe weaknesses and challenges, and in most cases, such as the murder case, In the serials of Mohammad Basijeh, Saeed Hanai and Farid Baghlani, the existence of a survivor of a crime has been the main factor in the discovery and arrest of the criminal. This research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in nature. In this research, first by using library tools (dissertation, article, etc) to collect information and extract data from available sources, then the sources are analyzed and conclusions are drawn. It comes The results of this research showed the role of psychology legality and the necessity of the presence of a forensic psychologist alongside the crime scene analysis



S.D.I.L.
The SD Institute of Law
Research & Study



Publisher:
Shahr-e- Danesh
Research And Study
Institute of Law

Article Type:
Original Research

DOI:
10.48300/JLR.2023.388068.2302

Received:
15 March 2023

Accepted:
4 May 2023

Published:
5 September 2024



Copyright & Creative Commons:

© The Author(s). 2021 Open Access. This article is licensed under a Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0, which permits use, distribution and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. To view a copy of this licence, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>.



team in identifying the killer's motive, drawing his criminal profile and providing the appropriate interrogation technique, and using modern methods of criminal investigation such as criminal and geographic profiling, data technique. The study and method of analyzing the link of the case is very important in the early arrest of the criminals of such crimes.

Keywords: Criminal Investigations, Serial Murders, Legal Sciences, Crime Detection, Victimology.

Excerpted from the M.A. dissertation entitled "Evaluation of Criminal Investigations in Cases of Serial Murders", Faculty of Law and Political Science, Mazandaran University, Babolsar, Iran.

Funding:

The author(s) received no financial support (funding, grants, and sponsorship) for the research, authorship, and/or publication of this article.

Acknowledgements:

The authors would like to thank Mr. Iman Esfandiyar for his Cooperation in Preparing and Writing this research.

Author contributions:

Ali Rezaei Gelvardi: Conceptualization, Formal analysis, Investigation, Resources, Writing - Original Draft, Writing - Review & Editing, Visualization, Project administration.

Azadeh Sadeghi: Methodology, Software, Validation, Data Curation, Supervision.

Competing interests: The authors declare that they have no competing interests.

Citation:

Rezaei Gelvardi, Ali & Azadeh Sadeghi. "Criminal Investigation of Serial Murders: Challenges and Solutions". *Journal of Legal Research* 23, no. 58 (September 5, 2024): 363-400.

Extended Abstract

Serial murder is a rare phenomenon in a rare type of crime (murder), but despite this, the process of criminal investigation of serial murder cases in Iran has always faced severe weaknesses and challenges, and in most cases As in the case of the serial murders of Mohammad Basijeh (Bijeh), Saeed Hanai and Farid Baghlani, the existence of a survivor of the crime was the main factor in the discovery and arrest of the criminal. This research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical in nature. In this research, first, by using library tools (dissertation, article, etc.) to collect information and extract data from available sources, then the sources are analyzed and conclusions are drawn. It comes Research has shown that serial killers look for specific characteristics such as: race, gender, hair color and style, occupation, height, weight, age, etc. in their victims, so forensic psychology should be used to It is necessary to find out what kind of thoughts led the murderer to commit the crime and the presence of a forensic psychologist along with the crime scene analysis team in identifying the motive of the murderer, drawing his criminal profile and providing a suitable interrogation technique is necessary. Reconstruction and virtual simulation of the crime scene, using file linking methods, creating a database of simulations done in the past and unique data collected from the crime scene can help the police and authorities. Judicial help in discovering the connection between crimes committed by a criminal and even discovering possible future crimes. In the case of serial crimes such as murder, the suspect may not be identified from the physical evidence obtained from a crime scene, but by recording this information and using the method of linking the case and discovering the connection between different crimes, the killer's method of action and motivation can be identified and the process Criminal investigation turns from a reactive investigation into a preventive investigation and the next crime can be prevented. Criminals mostly tend to operate in their comfort zone.

In the sense that they usually commit crimes near the same time and place where they have successfully committed many of their past crimes. Criminals and victims follow common life patterns. Overlapping in these patterns indicates an increase in the probability of crime. Geographical and temporal characteristics affect the place and time of those patterns. Criminals make rational decisions by considering factors such as the area, the suitability of the target, and the risk of being caught. Therefore, the theoretical justification of predictive policing is that we can identify many of these patterns and factors through analysis and then With tactical interventions, we can guide the decisions of criminals to prevent crimes. Data mining technique by using existing databases and using data mining tools and algorithms can model the complex nature of data related

to crime and delinquency and the subtle relationships between these data and identify crime patterns. and discover, and in this way, the police can predict the occurrence of crime and prevent the occurrence of crimes by more precisely controlling the forces and their military formation in the crime area, predicting and preventing the occurrence of crimes with data mining is a new idea and It is exciting that it is brought by statistical methods, machine learning, artificial intelligence, criminology, psychology and database technologies. , criminology, examining databases and using the findings of forensic psychology, studied how to commit crimes and identify the criminals of such crimes, and in relation to serial murder cases, Relying on these investigations, we will reveal the serial nature of the murders and then identify the culprit. One of the problems of criminal investigation of serial murders is the inability of different law enforcement organizations to collect information and cooperate with each other in order to link similar cases. If local police organizations are equipped with an integrated case management system, it will be possible for all law enforcement agencies to access all available databases and related information and share this information together. to share time throughout the province. The use of new methods of crime detection such as criminal and geographic profiling, data-mining technique and case link analysis method is very important in the early arrest of criminals of such crimes.

تحقیقات جنایی قتل‌های سریالی: چالش‌ها و راهکارها

علی رضایی گلوردی^۱، آزاده صادقی^۲

۱. کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.
*نویسنده مسئول: alirezaeigelvardi98@gmail.com
۲. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.
az.sadeghi@umz.ac.ir

چکیده:

قتل سریالی پدیده‌ای نادر در نوع نادری از بزهکاری (قتل) است، ولی با این حال روند تحقیقات جنایی پرونده‌های قتل‌های سریالی در ایران همواره با ضعف و چالش‌های شدیدی مواجه بوده و در اغلب موارد مانند پرونده قتل‌های سریالی محمد بسیجه (بیجه)، سعید حنایی و فرید بغلانی وجود یک بازمانده از جنایت عامل اصلی کشف و دستگیری مجرم بوده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی-تحلیلی است. در این پژوهش ابتدا با استفاده از ابزار کتابخانه‌ای (پایان‌نامه، مقاله و...) به جمع‌آوری اطلاعات و فیش‌برداری از منابع موجود پرداخته و سپس منابع مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و نتیجه‌گیری به عمل آمد. نتایج این تحقیق نشان داد نقش علم روان‌شناسی قانونی و ضرورت حضور روان‌شناس قانونی در کنار گروه تجزیه و تحلیل صحنه جرم در شناسایی انگیزه قاتل، ترسیم نیم‌رخ جنایی وی و ارائه تکنیک مناسب بازجویی و استفاده از شیوه‌های نوین جرم‌یابی از قبیل پروفایل جنایی و جغرافیایی،

کپی‌رایت و مجوز دسترسی آزاد:



کپی‌رایت مقاله در مجله پژوهش‌های حقوقی نزد نویسنده (ها) حفظ می‌شود. کلیه مقالاتی که در مجله پژوهش‌های حقوقی منتشر می‌شوند با دسترسی آزاد هستند. مقالات تحت شرایط مجوز 4.0 Creative Commons Attribution Non-Commercial License منتشر می‌شوند که اجازه استفاده، توزیع و تولید مثل در هر رسانه‌ای را می‌دهد، به شرط آنکه به مقاله استناد شود. جهت اطلاعات بیشتر می‌توانید به صفحه سیاست‌های دسترسی آزاد نشریه مراجعه کنید.



پژوهش‌های حقوقی



نوع مقاله:

پژوهشی

DOI:

10.48300/JLR.2023.388068.2302

تاریخ دریافت:

۲۴ اسفند ۱۴۰۱

تاریخ پذیرش:

۱۴ اردیبهشت ۱۴۰۲

تاریخ انتشار:

۱۵ شهریور ۱۴۰۳



تکنیک داده‌کاوی و روش تجزیه و تحلیل پیوند پرونده در دستگیری زود هنگام مجرمین چنین جنایاتی بسیار حائز اهمیت است.

کلیدواژه‌ها:

تحقیقات جنایی، قتل‌های سریالی، علوم قانونی، جرم‌پایی، بزه‌دیده‌شناسی.

برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان «ارزیابی تحقیقات جنایی در پرونده‌های قتل‌های سریالی»، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران.

حامی مالی:

این مقاله هیچ حامی مالی ندارد.

قدردانی:

بدین وسیله از جناب آقای ایمان اسفندیار بابت همکاری در تهیه و نگارش این پژوهش سپاسگزاری می‌شود.

مشارکت نویسندگان:

علی رضایی گلودی: مفهوم‌سازی، تحلیل، تحقیق و بررسی، منابع، نوشتن - پیش‌نویس اصلی، نوشتن - بررسی و ویرایش، تصویرسازی، مدیریت پروژه.
آزاده صادقی: روش‌شناسی، استفاده از نرم‌افزار، اعتبارسنجی، نظارت بر داده‌ها، نظارت.

تعارض منافع:

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

استناددهی:

رضایی گلودی، علی و آزاده صادقی. «تحقیقات جنایی قتل‌های سریالی: چالش‌ها و راهکارها». مجله پژوهش‌های حقوقی، ۲۳، ش. ۵۸ (۱۵ شهریور ۱۴۰۳): ۳۶۳-۴۰۰.

مقدمه

محققان، افسران مجری قانون و متخصصان بهداشت روان همگی موافقند که قاتلان سریالی انسان‌هایی متفاوت هستند. برای کنترل و کشف به‌موقع این قبیل جرایم خشن، دانش علوم قانونی به کمک ما می‌آید. علوم پزشکی قانونی، روان‌شناسی قانونی، زبان‌شناسی قانونی و دانش جرم‌شناسی داده‌های علمی بسیار بالایی را در کشف این جرایم و شناسایی قاتل سریالی در اختیار نهادهای عدالت کیفری قرار خواهد داد. به‌طور خاص، مطالعه ساختار سازمانی و نحوه آموزش و عملکرد واحدهای تخصصی پلیس در کشورهایی که در این حوزه موفق بوده‌اند بسیار حائز اهمیت است؛ لذا مطالعه و بررسی امکانات و ساختار آموزشی پلیس کشورهایی که دارای برنامه و واحد تخصصی تجزیه و تحلیل اطلاعات صحنه جرم برای دستگیری مجرمان خشن و واحد تحلیل رفتاری و مرکز ملی برای تجزیه و تحلیل جرایم خشونت‌آمیز هستند در این زمینه کمک‌کننده خواهند بود. با توجه به پیشرفت شایان فناوری اطلاعات و ارتباطات در دنیا اگر نهادهای عدالت کیفری با پیشرفت‌های این‌چنینی خود را همگام نسازند در کنترل این‌گونه جرایم با چالش‌های فراوانی روبه‌رو خواهند شد؛ بنابراین به‌روز نمودن ساختار سازمانی پلیس از لحاظ امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، ایجاد زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و مجهز نمودن یگان‌های پلیس کشور به‌ویژه پلیس آگاهی، به تجهیزات نوین اطلاعاتی به‌منظور سرعت و دقت در جرم‌یابی، اشراف در جغرافیای جرم بدون حضور فیزیکی، کاهش هزینه کشف جرم، افزایش هزینه ارتکاب جرم (بالا بردن ریسک ارتکاب جرم برای مجرمین)، گنجاندن منابع آموزشی شیوه‌های نوین جرم‌یابی و بازجویی، دستاوردهای به‌روز علوم مرتبط با تحقیقات جنایی در درون مراکز علمی ناجا به‌منظور آشنایی و استفاده درست کارآگاهان پلیس از تجهیزات نوین فناوری اطلاعات و تجربیات فنی و علمی پلیس‌های موفق دنیا در کشف قتل‌های سریالی در راستای اقدامات پیشگیرانه، کشف سریع جرایم و دستگیری مجرمین ضروری است. امروزه با توجه به پیشرفت روزافزون علم و فناوری و روش‌های جدید ارتکاب جرایم و از طرفی پیچیدگی شخصی و روانی قاتلان سریالی و دشواری علت‌شناسی و انگیزه این دسته از مجرمان استفاده از علوم قانونی و روش‌های نوین بررسی صحنه جرم به یک نیاز اساسی تبدیل شده است. میزان شیوع قتل‌های سریالی در کشور ما از نظر آماری نادر است، با این حال چنین جنایاتی رنج قابل توجهی به قربانیان متحمل و به لحاظ اجتماعی و روان‌شناختی تأثیر بسیاری بر افکار عمومی جامعه گذاشته و می‌تواند ترس گسترده‌ای را در بین مردم ایجاد کند. علی‌رغم نادر بودن این‌گونه قتل‌ها، آمادگی کارشناسان، بازرسان صحنه جرم، متخصصان

پزشکی قانونی و علوم قانونی، نهادهای پلیسی و مقامات قضایی در هنگام وقوع چنین جنایاتی بسیار حائز اهمیت است. اساس همه تحقیقات جنایی بر پایه توانایی مأموران تحقیق صحنه جرم در تجزیه و تحلیل مدارک موجود در صحنه جرم است. با توجه به نقش مؤثر دلایل مادی موجود در صحنه جرم برای شناسایی مجرم و نیز اثبات بی‌گناهی کسانی که بی‌جهت در مظان اتهام قرار گرفته‌اند، بررسی صحنه جرم و جمع‌آوری دلایل و مدارک موجود در صحنه جرم از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در کشور ما به جهت ضعف دانش مدیریت در صحنه جرم و عدم بهره‌گیری از متخصصین علوم قانونی و شیوه‌های نوین کشف جرم، مدیریت صحنه‌های جرم از نابسامانی شدید برخوردار است. لذا در این پژوهش برآنیم علوم نوین جرم‌یابی از جمله فناوری دیجیتال سه‌بعدی و هوش مصنوعی در بازسازی صحنه جرم، فوتوگرامتری و علوم مرتبط با تحقیقات جنایی قتل‌های سریالی از جمله روان‌شناسی قانونی و بزه‌دیده‌شناسی قانونی و ... که به کارگیری آنها در کشورهای دیگر در حل چالش روند تحقیقات چنین جنایاتی مؤثر بوده و شاخص‌های تأثیرگذار در مدیریت صحنه جرم را شناسایی و با بیان لزوم تشکیل واحدی متشکل از متخصصین دیگر حوزه‌های مرتبط با علوم قانونی در صحنه جرم موجبات افزایش اثربخشی اقدامات پلیس و سایر نهادهای عدالت کیفری و ارتقای دانش جرم‌یابی محققان این حوزه را فراهم کنیم. بازسازی و شبیه‌سازی مجازی صحنه جرم، به کارگیری روش‌های پیوند پرونده، ایجاد یک بانک اطلاعاتی از شبیه‌سازی صورت گرفته در گذشته و داده‌های منحصر به فرد جمع‌آوری شده از صحنه جرم می‌تواند به نیروهای پلیس و مقامات قضایی در کشف ارتباط بین جرایم ارتكابی توسط یک مجرم و حتی کشف جرایم احتمالی آینده کمک کند. بزه دیده شناسی قانونی با بررسی فرزندنگرانه بزه‌دیدگان جرایم خاص، ترسیم تمام‌رخ الگوی بزه‌دیدگی و کشف فهرستی از ویژگی‌های جامع بزه‌دیده مانند شرایط فیزیکی، زیستی، ذهنی، اجتماعی، آموزش، شغل و شخصیت وی هنگام بزه‌دیدگی تلاش می‌کند ضمن برآورد نیم‌رخ جنایی بزه‌کار، استانداردهایی جامع و فراگیر برای کشف سریع‌تر جرایم مشابه ایجاد و همچنین با شناسایی مدل‌های پنهان و مشکوک بزه‌دیدگی به پیشگیری از جرم کمک نماید. یکی از مهم‌ترین کاربردهای بزه‌دیده‌شناسی قانونی، ترسیم نیم‌رخ جنایی بزه‌کار و کشف انگیزه‌های قاتل در ارتکاب جرم است. ویژگی‌های بزه‌دیده به‌مثابه تکه‌های پازل در جهت شناسایی ویژگی‌های شخصی و دموگرافیکی بزه‌کار از قبیل سن، جنس، قد، وزن، پاسخ‌های احتمالی چرایی ارتکاب جرم و ... است. با توجه به مراتب معنونه در این پژوهش به موضوع کمتر مطالعه شده تحقیقات جنایی در قتل‌های سریالی می‌پردازیم. مطالعات قبلی در این حوزه معمولاً بر بحث‌های علت‌شناسی، انگیزه‌ها و اختلالات

روان‌شناختی مرتکبان تمرکز نموده‌اند و معمولاً از مقوله تحقیقات جنایی در این حوزه غفلت شده است. سعی ما این است که در این پژوهش در حد توان علمی این حوزه مغفول را مورد مطالعه قرار داده و با نگاهی به تجربه وقوع قتل‌های سریالی در ایران، چالش‌های کشف جرایم مرتبط با قتل‌های سریالی را مطرح نماییم. در چند دهه گذشته در کشورمان چندین فقره قتل سریالی به وقوع پیوسته است. به طور مثال در سال ۱۴۰۰ شاهد قتل بابک خرم‌دین توسط پدر و مادرش بوده‌ایم که به قتل دامادشان در سال ۱۳۹۰ و دخترشان در سال ۱۳۹۷ به همین شیوه قتل بابک اعتراف کرده‌اند و به‌تازگی نیز در سال ۱۴۰۱ شاهد انتشار خبری در فضای مجازی بوده‌ایم که مأموران انتظامی در حین رسیدگی به شکایت مردمی، منزلی را بازرسی کرده و بقایای جسد یک دختر داخل یک چمدان در منزل مظنون کشف و چند دختر فراری دیگر نیز داخل کمد و اتاق‌های دیگر منزل با دستان بسته رؤیت شده و پلیس در حال بررسی سریالی بودن قتل‌ها و کشف اجساد دیگر است. علی‌رغم تعدد پیشینه تحقیقاتی، تحقیقات جنایی قتل‌های سریالی با چالش‌های جدی روبه‌روست. بسیاری از کشورهای موفق جهان در حوزه تحقیقات پلیسی از چندین دهه قبل‌تر با تشکیل واحدهای تخصصی و استفاده از یافته‌های دانش روان‌شناسی قانونی و دیگر علوم قانونی در جهت بهبود عملکرد خویش در برخورد با چنین جنایاتی اقدام نموده‌اند، لذا مطالعه و تحقیق در خصوص علوم نوین جرم‌یابی در بازسازی صحنه جرم و علوم مرتبط با تحقیقات جنایی قتل‌های سریالی از جمله روان‌شناسی قانونی، بزه‌دیده‌شناسی قانونی و ... که به‌کارگیری آنها در کشورهای دیگر در حل چالش روند تحقیقات چنین جنایاتی مؤثر بوده، در بهبود اقدامات پلیسی در این حوزه ضروری است.

۱- مفهوم شناسی

تحقیقات جنایی فرآیندی است که توسط آن مرتکب یک جرم یا جنایت مورد نظر از طریق جمع‌آوری حقایق یا شواهد شناسایی می‌شود. اهداف فرآیند تحقیقات جنایی عبارت‌اند از: ۱- تعیین اینکه یک جرم واقعاً ارتکاب یافته است یا خیر؛ و ۲- شناسایی و دستگیری مظنون. اساساً تحقیقات جنایی فرآیندی است که توسط آن جرم کشف و مرتکب واقعی یا بالقوه یک جرم از طرق جمع‌آوری اطلاعات یا شواهد، شناسایی می‌شود. پیشرفت‌های علم و فناوری به‌طور فزاینده‌ای نقش علم پزشکی قانونی و کمک‌های علمی را در تحقیقات جنایی افزایش می‌دهد. علوم مرتبط با تحقیقات جنایی از دیرباز سهم مهمی در تحقیقات جنایی داشته است. با این حال استفاده از آن توسط پلیس باید به‌درستی مدیریت و سازمان‌دهی شود تا بتواند کمک مؤثر و کارآمدی در کشف و پیشگیری از جرم داشته باشد. تکنیک‌های مورد استفاده

برای تجزیه و تحلیل شواهد فیزیکی موجود در صحنه جرم مربوط به زمینه‌های مختلف است. بازرسان باید طوری به بررسی صحنه جرم نزدیک شوند که گویی این تنها فرصت آنها برای حفظ و بازیابی سرنخ‌های فیزیکی است. در واقع تحقیقات جنایی یک تلاش چندوجهی است که شامل مطالعه حقایق ارائه‌شده توسط یک عمل مجرمانه یا الگوی رفتار مجرمانه است. سپس از این حقایق برای شناسایی، یافتن و اثبات گناه یا بی‌گناهی یک فرد استفاده می‌شود. بازرسان صحنه جرم می‌بایست آگاهی و دانش کافی از علوم پزشکی قانونی به‌ویژه انگشت‌نگاری (بازیابی اثر انگشت نهفته صحنه جرم و تکنیک‌های شناسایی)، بالستیک (تشخیص علایم اسلحه و ابزار آن)، سرولوژی (مایعات بدن و پیشرفت در علم دی.ان.ای)، شواهد ردیابی (مو، الیاف، تجزیه و تحلیل مواد) و بازیابی و بررسی شواهد (اثر کفش، آج لاستیک و ...) داشته باشند. بازرسان باید به‌طور مداوم اطلاعات، شواهد و الگوهای واقعی را که در اختیار دارند ارزیابی و به‌تناسب بین اطلاعات و شواهد دست یابند. جزئیات کوچک در آغاز تحقیقات ممکن است به حقایق اساسی تبدیل شوند که مؤید عناصر اثبات‌کننده یک جرم باشند. بازرسان باید تحصیلات قابل توجه یا تحصیلات دانشگاهی در روان‌شناسی و جامعه‌شناسی داشته باشند. درک رفتار مجرمانه به‌ویژه الگوهای ناهنجار و چگونگی تأثیر این الگوهای رفتاری بر تعامل اجتماعی می‌تواند بینش‌های لازم را برای درک صحیح مکانیسم‌های محرک انگیزه در اختیار بازرس قرار دهد. به‌صورت خاص، پیشرفت‌های علم فناوری به‌طور فزاینده‌ای نقش علم پزشکی قانونی و کمک‌های علمی را در تحقیقات جنایی افزایش می‌دهد. تحقیقات ممکن است چندین بار در طول تحقیق تغییر مسیر دهد و سرنخ‌های فیزیکی که در ابتدا نامربوط تصور می‌شد ممکن است برای حل موفقیت‌آمیز پرونده بسیار مهم باشد. شواهد فیزیکی زمانی که شناسایی و به‌درستی مورد بررسی قرار گیرند بهترین چشم‌انداز را برای ارائه اطلاعات عینی و قابل اعتماد در مورد جنایت تحت بررسی ارائه می‌دهند. در تحقیقات جنایی پرونده‌های قتل در جهت اینکه مشخص شود آیا ادامه روند تحقیقات نیازمند تمرکز به جنبه‌های زندگی قربانی می‌باشد یا خیر می‌بایست همسر یا سایر اعضای خانواده و همچنین زندگی تجاری و اجتماعی قربانی به‌طور کامل مورد بررسی قرار گیرد. در طی این مراحل همچنین لازم است شواهد فیزیکی کشف‌شده از صحنه جرم در مطالعات قربانی‌شناسی مورد بررسی قرار گیرند. بهره‌برداری از داده‌های دیجیتال و بانک اطلاعاتی ثبت‌شده جهت بررسی سوابق جنایی و پیشینه مظنونان یا شاهدان و تجزیه و تحلیل رایانه‌ای این اطلاعات در کارایی تحقیقات بسیار مؤثر است. این اطلاعات همراه با بررسی سوابق جنایی و اطلاعات حساس می‌تواند اطلاعات فوق‌العاده‌ای در مورد هر فرد در اختیار سازمان‌های

مجری قانون قرار دهد. برخی از این اطلاعات ممکن است در ارائه سرنخ‌ها و رفع چالش‌های تحقیقاتی مفید باشد و در شناسایی مظنون و پیش‌بینی رفتار آتی جانی به بازپرس جنایی کمک کند.^۱

فرآیند این پژوهش بر شناسایی مرتکب جرم استوار است و در این پژوهش بر آنیم تا با بررسی علوم قانونی مرتبط با تجزیه و تحلیل صحنه جرم، بزه‌دیده‌شناسی، بررسی بانک‌های اطلاعاتی و بهره‌گیری از یافته‌های دانش روان‌شناسی قانونی، چگونگی ارتکاب جرم و شناسایی بزهکاران چنین جنایاتی را مورد مطالعه قرار داده و در رابطه با پرونده‌های قتل‌های سریالی به‌صورت خاص با اتکا بر این تحقیقات، سریالی بودن قتل‌ها را کشف و سپس به شناخت بزهکار بپردازیم. رویکرد مهم دیگر مرتبط با تحقیقات جنایی جنایات قتل‌های سریالی که در این پژوهش به توضیح آن خواهیم پرداخت، بازجویی است. با توجه به وضعیت روانی چنین جنایاتی شناخت اصول مصاحبه و بازجویی و استفاده از دانش روان‌شناسی و زبان‌شناسی قانونی در این خصوص بسیار حائز اهمیت است. در نوشته‌های مربوط به ادله علمی در کنار واژه‌های جرم‌یابی یا پلیس علمی به‌تدریج مفهوم جامع‌تری به نام «علوم تحقیقات قضایی» یا «علوم معین» و در معنای مرسوم «علوم قانونی» بیان شده است. روش علمی که بتوان از آن برای شناسایی، بازیابی، بازسازی یا تجزیه و تحلیل دلایل در تحقیقات کیفری استفاده کرد بخشی از علوم قانونی است که برخی از این رشته‌ها آزمایشگاه محوزند مانند سم‌شناسی و تجزیه و تحلیل دی.ان.ای و برخی مبتنی بر تفسیر کارشناسانه نمونه‌های تحت مشاهده هستند مثل اثرانگشت و سایر آثار. علوم مرتبط با تحقیقات جنایی با انتشار کتاب انسان بزهکار دکتر سزار لومبرزو^۲ در سال ۱۸۷۶ نمود خارجی پیدا کرد و این امکان به وجود آمد که عمل مجرمانه انسان به‌عنوان یک واقعه اجتماعی خارج از مقررات حقوق، در کانون مطالعات جرم‌شناسانه قرار گیرد. به این ترتیب به علوم جنایی حقوقی (علوم کیفری) شعبه جدیدی به نام علوم جنایی تجربی یا به عبارت دیگر علوم جرم‌شناختی افزوده شد. شاخه‌های دیگر آن فلسفه کیفری و سیاست جنایی است. علوم جنایی تجربی، عمل مجرمانه را به‌عنوان یک واقعیت انسانی - اجتماعی آن‌طور که ارتکاب یافته از زوایای مختلف مطالعه می‌نماید. دو شعبه اصلی محتوای این علوم را تشکیل می‌دهد. الف) علوم نشان‌دهنده و اثبات‌کننده: که در واقع رشته‌های علوم جرم‌یابی را در برمی‌گیرد که در مقام کشف و تشخیص و شناسایی مجرم، نحوه ارتکاب جرم و ... هستند. دستاوردهای این علوم سبب شده است قاضی بتواند با استفاده از دلایل علمی و دلایل کارشناسانه در زمینه احراز مجرمیت و اثبات

1. Daniel A. Reilly, *Finding the Truth with Criminal Investigation: Suspect, Subject, Defendant* (Lanham: Rowman & Littlefield, 2019), 197.

2. Cesare Lombroso

جرم اقدام کند. گلوله‌شناسی، سم‌شناسی، انگشت‌نگاری، پزشکی قانونی، گیاه‌شناسی، حشره‌شناسی، اسلحه‌شناسی، زبان‌شناسی قانونی، خون‌شناسی، فناوری ریزتراشه، نانوتکنولوژی، فناوری اشعه ایکس، طیف‌سنجی رامان و ... مربوط به این حوزه هستند؛ (ب) علوم تحلیلی و تفسیری: که بعد از ارتکاب جرم و به‌منظور بررسی ماهیت و علل رفتار مجرمانه مورد استفاده قرار می‌گیرند که شامل جرم‌شناسی، کیفرشناسی و جامعه‌شناسی کیفری هستند.^۲

۲- چالش‌های تحقیقات جنایی قتل‌های سریالی

سازمان پلیس و مراجع قضایی در رابطه با قتل‌های سریالی دارای چالش‌های متعددی هستند که آگاهی از آنها می‌تواند تحقیقات جنایی این حوزه را در پرونده‌های آینده سامان‌مند کند. در این بخش اشکالاتی که در فرایند تحقیقات قتل‌های سریالی وجود دارند، مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۲-۱- عدم توجه به مسئله مفقودی

یکی از مهم‌ترین اشکالات تحقیقات جنایی، عدم توجه پلیس به مسئله آمار مفقودی‌ها به‌ویژه در برخی مناطق کم‌برخوردار است. معمولاً پلیس به دلایل تراکم پرونده‌ها به آمار مفقودی‌ها توجه چندانی نمی‌کند و در بسیاری موارد اصلاً جزء اولویت پلیس قرار نمی‌گیرد؛ در حالی که اطلاع از میزان مفقودی‌ها و شناخت ویژگی‌های آنان اطلاعات بسیار حیاتی راجع به سریالی بودن مفقودی‌ها و حتی احتمال قتل آنها مشخص می‌کند. در واقع اگر پلیس با بررسی آمار مفقودی‌ها بفهمد که چندین نفر با ویژگی‌های خاص یا در مکان‌هایی خاص مفقود شده‌اند، فرضیه وجود قتل‌های سریالی حاکم خواهد بود؛ اما نتایج مطالعات مختلف در نظام عدالت کیفری ایران نشان می‌دهد که به دلیل نبود آمار جنایی مستقل در معنای عام و همچنین نبود بانک‌های اطلاعاتی راجع به آمار مفقودی و همچنین عدم آموزش به افسران پلیس راجع به اهمیت آمار مفقودی‌ها، عملاً فعالیت‌های پلیس در حوزه کشف قتل‌های سریالی در ایران بسیار چالش‌برانگیز است. تجربه قتل بابک خرم‌دین و مفقود شدن یکی از اعضای خانواده در چند سال گذشته یکی از این موارد است؛ بنابراین در گام اول لازم است سازمان پلیس در رابطه با اهمیت آمار مفقودی در رابطه با سریالی بودن قتل‌ها آموزش ببیند و سپس سامانه‌های خاص برای ثبت آمار و دسترسی سراسری در سازمان پلیس فراهم شود. به‌صورت خاص، یکی از دلایلی که موجب شد

۳. ژان ایولاسال و علی حسین نجفی ابرندآبادی، «تحولات علوم جنایی و آموزش و تحقیقات جرم‌شناسی در فرانسه»، تحقیقات حقوقی، ۳، ۳۱-۳۲ (۱۳۹۷)، ۷.

محمد بسیجه بیش از ۲۰ کودک را بکشد، این مسئله بود که پلیس به آمار مفقودی کودکان که توسط خانواده‌هایشان اعلام شده بود، توجه چندانی نمی‌کرد.

۲-۲- چالش در تدوین پروفایل جنایی

یکی از ترفندهایی که برای دستگیری این نوع مجرمان به کار گرفته شده، پروفایل جنایی است. در دوران مدرن، تهیه پروفایل فراز و نشیب‌های خود را داشته است. در سال ۱۹۵۶ یک روان‌پزشک بر اساس صحنه‌های جنایت و نامه‌هایی که به پلیس ارسال شده بود، ویژگی‌های بمب‌افکن دیوانه نیویورک را به‌درستی شناسایی کرد. اندکی بعد از آن در سال ۱۹۷۲ واحد علوم رفتاری (BSU) که به پروفایل جنایی اختصاص داده شده بود، به دلیل افزایش تعداد قتل‌های سریالی در اف.بی.آی تأسیس شد. کانتز پروفایل مجرم را «سایه‌های جنایت‌کار» می‌داند. وی اظهار داشت که یک جنایت‌کار آثار روان‌شناختی، الگوهای رفتاری مشهودی را از خود بر جای می‌گذارد که نشان‌دهنده نوع شخصیت اوست. کانتز همچنین معتقد است که یک جنایت‌کار از طریق اقدامات خود در رابطه با جرم شواهدی از شخصیت خود به‌جا می‌گذارد و رفتار هر فرد ویژگی‌هایی را نشان می‌دهد.^۴

پروفایل بر این فرض استوار است که تفسیر مناسب شواهد صحنه جرم می‌تواند بیانگر تیپ شخصیتی فرد یا افراد باشد که مرتکب جرم شده‌اند. فرض بر این است که تیپ‌های شخصیتی خاص، الگوهای رفتاری مشابهی از خودشان نشان می‌دهند و دانش این الگوها می‌تواند به بررسی جرم و ارزیابی مظنونین بالقوه کمک کند. برای درک کامل از قاتلان سریالی می‌بایست روان‌شناسان و روان‌پزشکان به‌جای سازمان‌های مجری قانون تحقیقات بیشتری را در این زمینه تکمیل کنند. برای اینکه یک نمایه‌گر بتواند به‌طور مؤثر پروفایل جرم را انجام دهد، باید یک سیستمی وجود داشته باشد تا از نمایه‌ساز پشتیبانی کند. برای نمایه‌سازی جنایی باید یک تجزیه و تحلیل کامل پزشکی قانونی از شواهد فیزیکی موجود در صحنه جرم انجام شود. بزه‌دیده‌شناسی مطالعه‌ای است که به بررسی ویژگی‌های بزه‌دیدگان جرم و ارتباط آنها با مجرم و ... می‌پردازد؛ بنابراین شناخت قبلی از قربانیان با بررسی ویژگی‌های قربانیان جرم ضروری است که در استنباط انگیزه‌های مجرم و عوامل رفتاری خاص مجرم بسیار مفید است. تجزیه و تحلیل فعالیت‌های روزانه قربانی نیز در یافتن شواهدی از رفتار مجرم کمک‌کننده است.^۵

4. Emily Luc, Latent Class Analysis of Serial Murderers (M.A dissertation, University of North Carolina, 2016), 16.

5. Chelsea Van Aken, "The Use of Criminal Profilers in the Prosecution of Serial Killers", *Research Journal of Justice Studies and Forensic Science*, 3, 1(2015), 20.

به‌طور کلی، سه هدف عمده از پروفایل‌سازی عبارت‌اند از:

۱- ارزیابی‌های اجتماعی و روان‌شناختی مجرمین: یک نمایه می‌بایست حاوی اطلاعات اساسی و صحیح در مورد متغیرهای اصلی اجتماعی و روانی شخصیت مجرم از جمله نژاد، سن، وضعیت شغلی، نوع مذهب، وضعیت تأهل و سطح تحصیلات مجرم باشد.

۲- پیشنهاد مؤثرترین تاکتیک مصاحبه است. همه قاتلان سریالی به دلایل یکسان نمی‌کشند و همه به یک نوع تکنیک مصاحبه پاسخ نمی‌دهند.

۳- حفظ صحنه جنایت: جزئیات مهم ممکن است در طول تحقیقات از بین برود. صحنه جنایت را می‌توان با شرایط آب و هوایی و دست‌کاری انسان تغییر داد. صحنه‌پردازی صحنه جرم زمانی اتفاق می‌افتد که مجرم صحنه جرم را تغییر می‌دهد تا قصد اصلی را پنهان کند.^۶

این اطلاعات روان‌شناختی به تمرکز تحقیقات کمک می‌کند و به پلیس کمک می‌کند تا دایره مظنونین خود را محدود کند. در اکثر قتل‌ها، قاتل به نحوی قربانی را می‌شناسد و این باعث می‌شود که فهرست مظنونان احتمالی محدود شود. ولی این در مورد قاتلان سریالی صدق نمی‌کند. معمولاً هیچ رابطه‌ای به‌راحتی مشخص نمی‌شود، بنابراین ردیابی قاتل سریالی بسیار سخت‌تر است. ویژگی‌ها و سلايق قاتلان سریالی بسیار متفاوت است؛ بنابراین توضیح قتل‌های سریالی بر اساس یک مدل خاص دشوار است. بازرسان باید بدانند که چه چیزی در قربانی بوده که قاتل را جذب کرده است. به این ترتیب بازرسان باید به انگیزه قاتلان سریالی تمرکز کنند. تحقیقات نشان داده است که قاتلان سریالی به دنبال ویژگی‌های خاص مانند نژاد، جنس، رنگ و مدل مو، شغل، قد، وزن، سن و ... در قربانیان خود هستند. باید از علم روان‌شناسی قانونی بهره برد تا معلوم شود چه نوع افکاری قاتل را به ارتکاب جنایت سوق داده است. برای بررسی و تحقیق در مورد موضوعات دشوار مانند قتل‌های سریالی باید مهارت‌ها و دانش‌های مختلف مرتبط مورد مطالعه قرار گیرند و تلاش‌های سازمانی باید با تلاش‌های فردی همراه باشد. مطالعات قربانیان در ردیابی قاتل سریالی تعیین‌کننده است. قاتل ممکن است به دنبال فردی باشد که با خیالاتش مطابقت داشته باشد و اگر بتوان پیوند مشترک را بین قربانیان پیدا کرد در شناسایی قاتل بسیار مؤثر است.^۷

به‌تازگی تحقیقات روان‌شناسی با هدف کمک مستقیم به تحقیقات جنایی به‌طور فزاینده‌ای محبوب

6. Norbert Ebisike. The Use of Offender Profiling Evidence in Criminal Cases (PhD Theses, Golden Gat University School Of Law, 2017), 19.

7. Nassrin Mehra & Amir Samavati Pirouz, "A study on mental disorder in serial killers", *Iranian Journal of Medical Law*, 1, 1(2012), 38.

شده است. این امر به‌ویژه در مورد قاتلان سریالی صادق است. روان‌پزشکی قانونی، رشته رو به رشدی است که با توصیفات غالباً دقیق از رفتار مجرم به تحقیقات کمک می‌کند. روان‌شناسان جنایی به روشن شدن چرایی جرم می‌پردازند. این چرایی معمولاً مهم‌ترین اطلاعاتی است که به حل پرونده کمک می‌کند؛ زیرا جرم‌های معدودی بدون وجود انگیزه انجام می‌شود. وقتی بررسی ذهن با مسائل قانونی پیوند می‌خورد، روان‌پزشکی قانونی سر برمی‌آورد. روان‌پزشکی قانونی که شامل کار روان‌شناس‌ها یا روان‌پزشک‌ها می‌شود در موارد گوناگون از جمله ارزیابی سلامت روانی مجرم، احراز وضعیت روانی مجرم در زمان ارتکاب جرم، ترسیم نیم‌رخ روانی کسانی که ممکن است جرم را مرتکب شده باشند، به کار می‌رود.^۸

در اکثر پرونده‌های قتل، انگیزه‌هایی وجود دارد که به‌آسانی می‌توان آنها را شناسایی کرد. مانند منفعت مالی، انتقام و...؛ بنابراین در مراحل تحقیقات بر افرادی تمرکز می‌شود که قربانی را می‌شناسند و احتمالاً از مرگش سود می‌برند. این روش منطقی به نظر می‌رسد چون اکثر قتل‌ها در میان کسانی رخ می‌دهد که یکدیگر را می‌شناسند. ولی بیشتر قاتلان سریالی قربانیان خود را شکار می‌کنند. انگیزه‌های آنان خصوصی‌تر و شخصی‌تر است و در عمق روان آنها ریشه دارد و ممکن است نتوانیم این انگیزه‌ها را به‌سرعت شناسایی کنیم. در اغلب مواقع انگیزه این بزهکاران حتی وقتی شناسایی می‌شوند، بسیار غیرمنطقی به نظر می‌آید ولی از نظر بزهکار این‌طور نیست. در جرایم خشونت‌آمیز که مجرمان سریالی مرتکب می‌شوند، خیال‌پردازی نقش قدرتمندی ایفا می‌کند. این مجرمان وقتی در کمین قربانیان خود هستند در واقع به دنبال شخصیت‌هایی می‌گردند که در خیال‌پردازی‌های خود تصور می‌کردند. این تصورات برایشان آرامش‌بخش است و نیازهای روانی‌شان را برطرف می‌کند. جزئیات خاص خیال‌پردازی‌ها، روان‌پزشکان قانونی را قادر می‌کند تا نیم‌رخ روانی قاتلان را ترسیم کنند. از آنجا که تخیلات قاتل خاص و تکراری است، عناصر معینی از اعمال او نیز خاص و تکراری است که این مسئله در رفتارهای امضایی این افراد بارز می‌شود.^۹

یکی از کاربردهای مهم دانش روان‌شناسی قانونی در رابطه با قتل‌های سریالی، ترسیم نیم‌رخ روانی این‌گونه قاتلان است. درک روان‌شناسی قانونی برای یک نمایه‌گر ضروری است و از این طریق او باید بتواند جریان یک جرم را استنباط نماید. مشاهده شواهد جرم و انگیزه روانی مجرم به بازرسان در درک بهتر

۸. دی. پی لایل، علوم قانونی، ترجمه مریم مهذب، چاپ اول (تهران: آوند دانش، ۱۳۹۷)، ۵۹.

۹. همان، ۷۵.

مجرم و شناسایی مظنون کمک می‌کنند. کارشناسان ترسیم نیمرخ جنایی برای انجام این کار صحنه جرم، داده‌های کالبدشکافی و رفتارهای احتمالی مجرم را قبل و بعد از ارتکاب جرم بررسی می‌کنند و به سؤالاتی از قبیل سؤالات زیر پاسخ می‌دهند: چه نکته‌ای در قربانی قاتل را به خود جلب کرده است؟ چه انگیزه‌ای موجب شده که قاتل با آن شیوه و در آن زمان و مکان معین به قربانی صدمه بزند. ترسیم نیمرخ جنایی با اینکه ممکن است به پیدا شدن شخص معین ختم نشود، ولی دامنه تحقیقات پلیس را محدودتر می‌کند. ترسیم نیمرخ علاوه بر پیش‌بینی مکان احتمالی بقیه شواهد جرم، ممکن است نکاتی درباره مجرم ناشناس از جمله محل سکونت و اشتغال وی، ساختار فیزیکی و روانی، رفت‌وآمدهای احتمالی بعد از ارتکاب جرم، رفتارهایی که ممکن است وی قبل از ارتکاب جرم از خود بروز داده باشد و کشف شیوه کار و رفتار امضایی مجرم ارائه دهد. تجزیه و تحلیل صحنه جرم برای یافتن سرخ‌هایی در مورد شخصیت، انگیزه جرم و ترسیم نیمرخ جنایی در شناسایی مجرم نقش کلیدی دارد. روان‌پزشک قانونی از شواهد موجود در صحنه جرم برای ساختن مشخصات روان‌شناختی قاتل سریالی استفاده می‌کند. این شواهد می‌توانند در تشخیص اینکه قاتل سازمان‌یافته می‌باشد یا بی‌نظم، به مجریان قانون در شناسایی مظنونین احتمالی کمک کنند.^{۱۰}

در سال ۱۹۷۸ دو متخصص اف.بی.ای با ارزیابی روش‌ها، آرایش روان‌شناختی و حرکات شناخته‌شده و الگوهای قاتل در انتخاب قربانی که زنان جوان و زیبا را در اطراف دیسکوها و محوطه‌های دانشگاهی هدف قرار می‌داد باعث دستگیری تد باندی^{۱۱} در فوریه ۱۹۷۸ شدند. با این حال پژوهش‌های کمی در زمینه کارایی، قابلیت اطمینان و صحت نیمرخ‌سازی جنایی صورت گرفته است. محققان معاصر در زمینه نیمرخ جنایی بیان می‌دارند که دو ایراد اساسی در نیمرخ‌سازی مدرن وجود دارد. یک ایراد این فرض است که رفتار انسانی، در موقعیت‌های مختلف متفاوت است. ایراد دیگری که در این فرضیه مطرح است این است که روش ارتکاب جرم یا شواهد جمع‌آوری‌شده از صحنه جرم به‌طور مستقیم با ویژگی‌های شخصیتی خاص مرتبط است. روان‌شناسی به‌طور مداوم خاطر نشان می‌سازد که رفتار، با توجه به شرایط موقعیت یا زمینه اجتماعی مختلف و متنوع خواهد بود. مشکلات دیگری نیز در نیمرخ‌سازی جنایی وجود دارد. تمایل مأمورین پلیس به تفسیر اطلاعات مبهم موجود در گزارش نیمرخ، مطابق با سمت‌گیری و هنجارهای مورد نظر خود، پیرامون پرونده یا مظنون است. آنها ضمن چشم‌پوشی از نتایج و پیش‌بینی‌هایی که در گزارش مناسب نمی‌دانند، آن جنبه از گزارش را انتخاب می‌کنند که

10. Mehra & Samavati Pirouz, Op. Cit. 48.

11. Ted Bundy

منطبق با منطق شناختی خودشان از مظنون باشد. این گرایش قدرتمند در روان‌شناسی «تعصب تأیید» نامیده شده است.^{۱۲}

از طرفی با توجه به اینکه به چالش کشیدن ادله جمع‌آوری شده با به‌کارگیری چنین روشی نیاز به سطحی از سواد فنی دارد لذا پیش‌بینی و تأسیس یک نهاد نظارتی و مرجع اعتراض برای بررسی صحت و اعتبار نظر نمایه‌سازان اولیه و شناسایی مسئولین در اظهارنظرهای غرض‌ورزانه و تعیین ضمانت اجراهای کیفری و انتظامی برای آنان در جهت رعایت حقوق متهم و اصول دادرسی منصفانه بسیار ضروری است. کاربرد مهم دیگر روان‌شناسی قانونی، ترسیم نیمرخ روانی قربانی (بزه‌دیده‌شناسی قانونی) است. ارزیابی‌هایی که درباره قربانی انجام می‌گیرد، معمولاً نکاتی را به نیمرخ جنایی مجرم اضافه می‌کند. بررسی ویژگی‌های قربانی را بزه‌دیده‌شناسی می‌نامند. بررسی دقیق سبک زندگی قربانی و عادت‌های او درباره اینکه چرا در آن زمان و مکان معین انتخاب شده، سرخ‌هایی را از مجرم در اختیار سازمان‌های مجری قانون قرار می‌دهد. تشکیل پرونده نیمرخ جنایی و شخصیت بزه‌دیدگان از اهم دستاوردهای بزه‌دیده‌شناسی قضایی است. بزه‌دیده‌شناسی قضایی با شناسایی علت‌های بزه‌دیدگی می‌تواند الگوهای مناسبی برای پیشگیری از جرم ارائه نماید. نیمرخ‌نگاران برای ترسیم اوصاف عمومی بزه‌دیدگان، ویژگی‌های روان‌شناختی و رفتاری افرادی که آماج جنایت مشابه شده‌اند را شناسایی می‌کنند. آنها با بررسی وضعیت گروهی از بزه‌دیدگان با ویژگی‌های مشترک به دنبال ترسیم نیمرخ بزه‌دیده و در پی آن یافتن سرخ‌هایی برای شناسایی بزهکار و ترسیم نیمرخ بزهکاران هستند.^{۱۳}

بررسی پرونده محمد بسیجه (بیجه) از دیدگاه تحقیقات جنایی بزه‌دیده‌شناسی حائز اهمیت است. خانواده قربانیان همگی از کارگران کوره‌پز خانه‌های اطراف آن منطقه و از نظر اقتصادی فقیر و دارای اوضاع نابسامانی بوده‌اند. در پرونده سعید حنایی قاتل سریالی مشهد ویژگی مشترک قربانیان (شامل زن بودن، فقیر بودن، تن‌فروش بودن، اعتیاد، خفگی، پیچیده شدن در چادر، یافت شدن در مناطق حاشیه‌ای و فقیرنشین) می‌توانست سرخ‌های مناسبی برای تشخیص نوع قتل و شناسایی انگیزه مرتکب و در نتیجه شناسایی و دستگیری وی ایجاد نماید؛ بنابراین نوع قربانیان مطرح شده در هر پرونده می‌تواند در ایجاد یک کنترل غیرمحسوس در سطح شهر بر روی جامعه هدف خاص، جهت شناسایی قاتل مؤثر واقع گردد. اقدامی که مأموران پلیس در این خصوص انجام می‌دهند این است که پس از تجزیه و تحلیل

۱۲. کرت آر بارتل و آنه ام بارتل، روان‌شناسی رفتار جنایی، ترجمه محمدجعفر ساعد، چاپ اول (تهران: گنج دانش، ۱۴۰۰)، ۴۵۳.

۱۳. عباس شیری ورنامخواستی، «بزه‌دیده‌شناسی قضایی (قانونی)»، تحقیقات حقوقی، ۲۱، ۸۴ (۱۳۹۷)، ۲۱۵، ۲۲۶.

الگوهای جرم و مشخص شدن زمان جنایت‌ها، به صورت غیر محسوس در زمان‌های وقوع جرایم قبلی، به گشت‌زنی غیر محسوس می‌پردازند تا نسبت به شناسایی مظنونین احتمالی اقدام نمایند.^{۱۴}

۲-۳- ضعف در فرایند حفظ و تهیه صحنه جرم

در خصوص جرایم سریالی مانند قتل ممکن است از شواهد فیزیکی به دست آمده از یک صحنه جرم مظنون قابل شناسایی نباشد، ولی با ثبت این اطلاعات و تجزیه و تحلیل به عمل آمده از صحنه جرم و با استفاده از روش پیوند پرونده و کشف ارتباط بین جنایات مختلف، تجزیه و تحلیل و تطبیق اطلاعات به دست آمده از صحنه‌های مختلف جنایت، شیوه عمل و انگیزه قاتل و مظنون شناسایی و روند تحقیقات جنایی از یک تحقیق واکنشی به یک تحقیق پیشگیرانه تبدیل می‌شود و می‌توان از وقوع جنایت بعدی جلوگیری نمود. زمانی که بازرسان تلاش خود را برای کشف اینکه چه کسی مرتکب جرم شده است آغاز می‌کنند باید تاریخ، زمان و مکان صحنه را به عنوان نقطه صفر یا نقطه در نظر بگیرند. صفر در خط زمانی خود و ایجاد یک دایره از فرصت در اطراف آن نقطه، اگر یک دور بین نظارتی در آن دایره وجود داشته باشد، بازبایی آن شواهد ویدئویی قبل از اینکه به طور معمول از بین برود ضروری است. پروژه‌های مسکونی متروکه یا مناطق حاشیه‌نشین به احتمال زیاد فاقد دوربین‌های نظارتی هستند و روند تحقیقات را در شناسایی مظنون با چالش مواجه می‌کنند. در چنین شرایطی تنها راه ممکن برای پیوند دادن یک فرد به یک جنایت زمانی است که یک الگوی رفتار سریالی کشف شود. متأسفانه این تنها زمانی امکان‌پذیر است که جنایات متعددی رخ داده باشد و چیزی مشابه در مورد شیوه رفتار (MO) یا امضا وجود داشته باشد که پرونده‌ها را با یکدیگر مرتبط کند.^{۱۵}

یکی از مهم‌ترین فرایندهای بررسی صحنه جرم که کارشناسان با استفاده از فنون و تجهیزات علمی و در عین حال تخصص به آن اقدام می‌نمایند، فرایند مستندسازی است. هدف از مستندسازی، یادداشت، ضبط و حفاظت کردن موقعیت و ارتباط مدارک فیزیکی در صحنه جرم و وضعیت صحنه جرم است. زمانی عکس یا فیلم برای کارآگاهان یا دادگاه مفید و ارزشمند خواهد بود که کارشناس صحنه از تکنیک و روش‌های خاص عکس‌برداری جنایی بهره جوید. برای رسیدن به این هدف نیاز است که کارشناسان مهارت‌ها و آموزش‌های لازم در خصوص عکس‌برداری را به دست آورند.^{۱۶}

۱۴. علی نورمحمدزاده و امیرحسین یوری، «نقش پلیس اطلاعات‌محور در جرم‌یابی پرونده قتل‌های زنجیره‌ای»، کارآگاه، ۱۳، ۴۸ (۱۳۹۸)، ۱۹.

15. Reilly, Op. Cit. 204.

۱۶. فرشید ناظم و فردوس مردانی، «بررسی، چگونگی، مستندسازی صحنه قتل، عمد در اصفهان»، پزشکی، قانون، ایران، ۲۳، Rezaei Gelvardi, Ali. "Criminal Investigation of Serial Murders: Challenges and Solutions". Jour. of Legal Res. 23, no. 58 (September 5, 2024): 363-400.

در حال حاضر با توجه به پیشرفت فناوری چندین شیوه نوین مستندسازی صحنه جرم به وجود آمده است که به شرح ذیل هستند:

۲-۳-۱- شبیه‌سازی مجازی صحنه جرم از طریق فناوری دیجیتال سه‌بعدی و هوش مصنوعی

مهم‌ترین علت استفاده این است که بازرسان می‌توانند از این طریق، رونوشت صحنه جرم را به‌طور نامحدود ارائه بدهند. گاهی صحنه جرم در یک مکان عمومی واقع می‌شود که حجم ترافیک زیاد است و نمی‌توان آنجا را برای مدت نامحدودی حفظ کرد. با تهیه کردن یک کپی مجازی از صحنه جرم بازرسان می‌توانند هر وقت که خواستند آن را بدون ایجاد مزاحمت برای کسی بازبینی کنند. ایجاد یک بانک اطلاعاتی از شبیه‌سازی‌های صورت گرفته در گذشته می‌تواند به نیروهای پلیس کمک کند تا در صورت وجود ارتباطی بین جرایم ارتكابی، آن را کشف کنند و حتی در برخی موارد از آنها برای کشف جرایم احتمالی آینده استفاده کنند. به عبارتی دیگر با تهیه یک آرشیو از انیمیشن‌های صحنه جرم می‌توان به راحتی شباهت‌های موجود در نحوه ارتكاب جرم، آلات به‌کاررفته در ارتكاب جرم، مشخصات قربانی و ... را در جرایم متعدد متوجه شد. اهمیت این موضوع جایی است که به‌طور مثال از طریق وجود شباهت در نحوه ارتكاب جرم می‌توان به ارتكاب آن جرایم توسط یک نفر پی برد.^{۱۷}

۲-۳-۲- فوتوگرامتری

یکی دیگر از روش‌های بررسی صحنه جرم فوتوگرامتری است. بعضی سیستم‌های فوتوگرامتری از یک دوربین نصب‌شده بر روی یک سه‌پایه استفاده می‌کنند که می‌تواند ۳۶۰ درجه بچرخد و عکس بگیرد. این دوربین یک سری عکس از صحنه جرم می‌گیرد و آنها را به رایانه‌ای که یک برنامه اختصاصی برایش طراحی شده است، می‌فرستد تا آنها را با یکدیگر ترکیب کند و یک عکس یکپارچه از صحنه جرم بسازد. در بسیاری از موارد، فوتوگرامتری مزیت‌های قابل توجهی نسبت به ساختن انیمیشن از صحنه جرم دارد که یکی از این مزیت‌ها به‌عنوان مثال این است که شما نیاز به یک برنامه‌نویس رایانه ماهر یا طراح گرافیک برای استفاده از نرم‌افزار یا سخت‌افزار نخواهید داشت. دستگاه‌ها و برنامه‌های رایانه‌ای همه کارها را برای شما انجام می‌دهند. مزیت دیگر این است که فوتوگرامتری بر خلاف انیمیشن، تنها یک الگوی نمایش گرافیکی از صحنه جرم نیست، بلکه یک سری از عکس‌های حقیقی از صحنه جرم است.

۲ (۱۳۹۶)، ۸۷.

۱۷. ابراهیم قدسی، محمدسعید رستگار صولتی و حسین گلدوزیان، « شبیه‌سازی مجازی صحنه جرم»، کارآگاه، ۸.

۲۶ (۱۳۹۳)، ۱۱.

بینندگان با دیدن مدل‌های غیرواقعی وسایل یا بافت‌های ضعیف انتخاب شده منحرف نخواهند شد.^{۱۸}

۴-۲- استفاده ناکافی از فناوری‌های نوین در انجام تحقیقات جنایی

اتکای صرف به دلایل سنتی مانند اقرار و شهادت و غافل ماندن از علوم و فناوری‌های جدید کشف جرایم که امروزه در بسیاری از کشورهای پیشرفته دنیا برای حل پیچیده‌ترین پرونده‌های جنایی از آن استفاده می‌شود ممکن است باعث گسترش بروز اشتباهات قضایی گردد. پس باید این خلأ را به‌گونه‌ای جبران کرد و آن نیز استفاده از علوم و دانش جدید جرم‌یابی است. فناوری‌هایی که نه‌تنها منجر به کاهش اشتباه در شناسایی هویت مرتکب بلکه باعث سرعت بخشیدن به روند دادرسی می‌گردد.^{۱۹}

۲-۴-۱- نظام‌مند نبودن استفاده از پروفایل‌های جغرافیایی

پروفایل جغرافیایی^{۲۰}، مکان‌های مختلف جرم را در یک سری از جرایم برای تعیین محل مبدأ مجرم در نظر می‌گیرد. برنامه‌های زیادی وجود دارد که پروفایل جغرافیایی را برای بسیاری از جرایم مختلف فراهم می‌کند. محققان دریافته‌اند که برای جنایات متعددی از جمله سرقت، تجاوز جنسی و گاهی قتل سریالی، مجرمان برای ارتکاب جرم مسافت‌های کوتاهی را طی می‌کنند.^{۲۱}

پروفایل جغرافیایی یک ابزار تحلیل است که محتمل‌ترین منطقه فعالیت بعدی مجرم را مشخص می‌کند. برای اکثریت وسیع مجرمان پایگاه جستجوی آنها محل سکونت آنهاست. در مورد قاتل سریالی محمد بسیجه همین مهم صدق می‌کرد. مکان جرم اطلاعاتی را در مورد فضای آگاهی مجرم می‌دهد. Rigel از نرم‌افزارهای پروفایل جغرافیایی است که می‌تواند نقشه‌های جرم و جنایت و همچنین خروجی تجزیه و تحلیل پروفایل جغرافیایی را نمایش دهد. بازرسان از نقشه‌های مشخصات جغرافیایی برای تمرکز بر بهترین مکان‌ها برای یافتن مجرم استفاده می‌کنند. برای انجام یک تجزیه و تحلیل اولیه پروفایل جغرافیایی، همیشه نیازی به نرم‌افزار کامپیوتری تخصصی نیست. تحلیل‌گران می‌توانند به‌خوبی

۱۸. همان، ۱۰.

۱۹. عبدالله هندیانی و شقایق مولانا، «تأثیر دلایل سنتی بر اشتباهات قضایی در پرونده‌های کیفری»، کارآگاه، ۵، ۱۶ (۱۳۹۰)، ۸۵.

۲۰. راسمو افسر پلیس سابق اداره پلیس ونکوور در حین تحصیل در مقطع دکتری در دانشکده جرم‌شناسی دانشگاه سیمون فریزر در کلمبیا اصطلاح پروفایل جغرافیایی را ابداع کرد و بخشی از اداره پلیس ونکوور را با تمرکز بر این روش‌های تجزیه و تحلیل جرم تأسیس کرد. راسمو در پایان‌نامه دکتری خود الگوهای شکار قاتلان سریالی روانی مانند ریچارد ترنتون «قاتل خون‌آشام» را در مناطق استراحت آنها ردیابی کرد.

21. Luc, Op. Cit. 14.

مناطق حاوی نقاط فعالیت بعدی مجرم را با استفاده از این که مجرمان تمایل دارند در نزدیکی محل وقوع جرم سکونت داشته باشند، شناسایی کنند. پروفایل جغرافیایی از یک برنامه کامپیوتری برای تجزیه و تحلیل مکان‌های صحنه جرم استفاده می‌کند تا محل اقامت احتمالی مجرم شناسایی شود. این برنامه کامپیوتری CGT^{۲۲} نام دارد. راسمو معتقد بود که با بررسی اطلاعات مکانی مرتبط با یک سری از صحنه‌های جرم برنامه CGT یک مدل سه‌بعدی تولید می‌کند که توزیع احتمالی سطح مخاطره‌آمیز نامیده می‌شود که ارتفاع آن در هر نقطه نشان‌دهنده محل سکونت یا کار مجرم است. سپس سطح مخاطره‌آمیز در خیابانی از مناطق احتمالی ارتکاب جرم بعدی قرار می‌گیرد.^{۲۳}

در سال‌های ۱۹۸۵ تا ۱۹۹۸ یک متجاوز به بیش از ۱۲ زن تجاوز جنسی نمود. دکتر راسمو برای کمک به تحقیقات پلیسی فراخوانده شد. مشخصات جغرافیایی ترسیمی توسط دکتر راسمو، تعداد مظنونان احتمالی را به فهرستی دوازده نفره کاهش داد. راسمو در ابتدا از اینکه مشاهده نمود در روند تحقیقات پلیسی همه ۱۲ مظنون را پاک کرده‌اند، ناامید شد اما زمانی که مجرم از طریق آزمایش دی.ان.ای شناسایی شد مشخص گردید که مجرم در نقاط داغ جغرافیایی ترسیمی توسط دکتر راسمو زندگی می‌کرد. مثال دیگر پرونده کلیفورد اولسون^{۲۴} یکی از خطرناک‌ترین قاتلان سریالی در تاریخ کاناداست که دکتر راسمو در هنگام آزمایش تئوری پروفایل جغرافیایی باعث دستگیری وی شد. اولسون در سال ۱۹۸۱ یازده کودک و نوجوان را در منطقه ونکوور به قتل رساند. راسمو نقشه‌ای از جنایات اولسون تهیه و آدرس او را در شعاع ۴ بلوکی که مناطق فعالیت مرتبط با ربودن قربانیان او بود مشخص کرد. همچنین راسمو در هنگام انجام پایان‌نامه دکترای خویش، محل سکونت ریچارد چیس^{۲۵} معروف به قاتل خون‌آشام را که در بازه زمانی یک ماهه ۶ نفر را به قتل رسانده بود با ترسیم پروفایل جغرافیایی شناسایی نمود.^{۲۶}

تیتا و رادیل در سال ۲۰۱۰ بیان کردند که توزیع فضای جرم به مناطق دیگر منتقل نمی‌شود، بلکه در یک منطقه خاص باقی می‌ماند. همچنین در بحث پروفایل جغرافیایی فرضیه دایره مطرح می‌گردد. این فرضیه بیان می‌کند که مجرم با تمرکز بر دو جنایت در یک دایره زندگی می‌کند. کانتور و لارکین در سال ۱۹۹۳ این نظریه را آزمایش کردند که مجرمان در یک مکان ثابت و در یک دایره کار می‌کنند و اکثر قاتلان سریالی در آن منطقه باقی می‌مانند. در سال ۲۰۰۷ مطالعه کانتور و هاموند نشان داد که مجرمان

22. Criminal Georapnic Targeting

23. Ebisike, Op. Cit. 89.

24. Clifford Olson

25. Richard Chase

26. Brent E. Turvey, Criminal profiling: an introduction to behavioral evidence analysis (Amsterdam; Burlington: Academic Press, 2012).

نزدیک به مرکز دایره زندگی می‌کردند.^{۲۷}

قتل سریالی در حال حاضر جرمی نادر محسوب می‌شود. با این حال قاتلان افراد بسیار پیچیده‌ای هستند که تمایل دارند طبق الگو عمل کنند و در یک منطقه خاص برای ارتکاب جنایات خویش باقی بمانند. فرضیه دایره این اصل را ارائه می‌دهد که مجرمان سریالی در یک منطقه از یک دایره باقی می‌مانند. نتیجه مطالعات از فرضیه دایره حمایت می‌کنند و قاتلان سریالی در خانه یا منطقه آسایش خود باقی می‌مانند؛ لذا نرم‌افزارهای پروفایل جغرافیایی می‌توانند در دستگیری قاتلین سریالی کمک‌کننده باشند و باید به سیاستی برای مجریان قانون تبدیل شوند. مشخصات جغرافیایی می‌تواند با نگاه کردن به مکان‌های دفع جسد و محل ارتکاب جنایت و فاصله بین محل دفع جسد و محل ارتکاب جرم در شناسایی محل سکونت قاتل سریالی به مجریان قانون کمک کند.^{۲۸}

۲-۴-۲- عدم آشنایی کافی با روش‌های پیش‌بینی جرم

مشابه روش‌هایی که بر مجرمان، مکان‌های جرم و زمان‌های پرخطر متمرکز می‌شوند، این رویکردها برای شناسایی گروه‌ها یا در برخی موارد افرادی که احتمالاً قربانی جرم می‌شوند استفاده می‌شود. اگرچه روش‌های زیادی برای پیشگیری از جرم وجود دارد، اما پیش‌بینی مکان و زمان وقوع جرم و این که چه کسی مسئول جنایات قبلی است و چه کسی در آینده به احتمال زیاد قربانی می‌شود، به‌تازگی ارزش قابل توجهی به دست آورده است.

«پیش‌بینی» کاربرد تکنیک‌های تحلیلی و به‌ویژه روش‌های کمی برای شناسایی اهداف احتمالی برای مداخله پلیس و پیشگیری از جرم است. سازمان‌های پلیسی از تجزیه و تحلیل رایانه‌ای اطلاعات مربوط به جنایات گذشته، محیط محلی و سایر اطلاعات مربوط برای پیش‌بینی و پیشگیری از جرم استفاده می‌کنند. با آگاهی از موقعیت و پیش‌بینی رفتار انسانی پلیس می‌تواند راهبردهایی را برای جلوگیری از فعالیت مجرمانه توسط مجرمان تکراری علیه قربانیان تکراری شناسایی و توسعه دهد. چرا جنایت قابل پیش‌بینی است؟ شواهد قوی برای حمایت از این نظریه وجود دارد که جرم، قابل پیش‌بینی است. مجرمان اغلب تمایل دارند در منطقه آسایش خود عمل کنند. به این معنا که آنها معمولاً در نزدیکی همان زمان و مکانی که انبوه جنایات گذشته خود را با موفقیت مرتکب شده‌اند، مرتکب جرم می‌شوند. مجرمان و قربانیان از الگوهای زندگی مشترک پیروی می‌کنند. هم‌پوشانی در این الگوها نشان‌دهنده

27. Beth Nichols, *Geographic Profiling: Contributions to the Investigation of Serial Murders* (M.A dissertation, Wright State University, 2019), 37.

28. *Ibid.* 65.

افزایش احتمال جرم است. ویژگی‌های جغرافیایی و زمانی بر مکان و زمان آن الگوها تأثیر می‌گذارد. مجرمان با در نظر گرفتن عواملی مانند منطقه، مناسب بودن هدف و خطر دستگیر شدن تصمیمات عقلایی می‌گیرند؛ بنابراین توجیه نظری پلیس پیش‌بینی‌کننده این است که ما می‌توانیم بسیاری از این الگوها و عوامل را از طریق تجزیه و تحلیل شناسایی کنیم و سپس می‌توانیم با مداخلات تاکتیکی، تصمیمات مجرمان را برای پیشگیری از جرایم هدایت کنیم.^{۲۹}

به‌طور خاص، تکنیک‌های پیش‌بینی خطر جرم به شرح ذیل هستند: تجزیه و تحلیل نقطه داغ، روش‌های رگرسیون، تکنیک‌های داده‌کاوی، روش‌های تقریباً تکراری، آنالیز مکانی - زمانی، تجزیه و تحلیل زمینه‌های مخاطره‌آمیز نرم‌افزارها و برنامه‌های اپن آفیس، مایکروسافت و اکسل می‌توانند رگرسیون‌های ساده و دست‌کاری داده‌ها را انجام دهند و معمولاً به آموزش‌های تخصصی کمی نیاز دارند. برای تجزیه و تحلیل پیچیده‌تر یا دست‌کاری داده‌ها بسته‌های نرم‌افزاری آماری مانند IBM و SAS استفاده می‌شود. روش نقطه داغ نیز از مهم‌ترین روش‌ها در این حوزه هستند. این روش‌ها به دنبال بهره‌برداری از این واقعیت هستند که جرم به‌طور یکنواخت توزیع نمی‌شود و مناطقی را با بالاترین حجم یا نرخ جرم شناسایی می‌کنند. پیش‌بینی اساسی در این روش این است که جنایت احتمالاً در جایی رخ می‌دهد که جرم قبلاً رخ داده است.^{۳۰}

۲-۴-۳- تکنیک داده‌کاوی

در تکنیک داده‌کاوی سعی بر این است تا با تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از صحنه جرم مانند محل وقوع جرم، تاریخ وقوع جرم، ویژگی‌های صحنه جرم، مشخصات مجرم و ... با استفاده از روش‌های هوش مصنوعی، روابط بین این اطلاعات کشف و الگوی رفتار مجرم استخراج شود. داده‌کاوی یکی از ابزارهای کاربردی در کشف جرم، خوشه‌بندی محل وقوع جرم برای یافتن نقاط داغ جرم و ترسیم پروفایل جنایی است. تکنیک‌های تحلیل و پیش‌بینی جرم و جنایت که در طول زمان پالایش شده و موفقیت‌های محدودی را در زمینه‌های مختلف به دست آورده در سه دسته قابل تمرکز هستند:

- ۱- تکنیک‌های سیستم اطلاعات جغرافیایی؛ - ۲ روش‌های آماری؛ و - ۳- تکنیک‌های کشف دانش و داده‌کاوی. تشخیص، پیش‌بینی و پیشگیری از وقوع جرایم با داده‌کاوی یک ایده جدید و هیجان‌انگیز است که به‌وسیله روش‌های آماری، یادگیری ماشین، هوش مصنوعی، جرم‌شناسی، روان‌شناسی و

29. Walter L. Perry et al., Predictive Policing: the Role of Crime Forecasting in Law Enforcement Operations (Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2013), 4.

30. Ibid. 24.

فناوری‌های پایگاه داده به ارمغان می‌آید. به‌طور کلی کاربرد تکنیک‌های داده‌کاوی در شناخت جرایم را می‌توان در قالب دو دسته اقدامات در نظر گرفت. اولین دسته شامل اقداماتی می‌شوند که قبل از وقوع جرایم به‌منظور پیش‌بینی و پیشگیری از ارتکاب جرم انجام می‌گیرند و دسته دوم پیرامون اقدامات انجام‌شده بعد از وقوع جرم به‌منظور بررسی و کشف مدارک و شواهد جرم پس از وقوع آن است.^{۳۱}

این روش با به‌کارگیری بانک‌های اطلاعاتی موجود و استفاده از ابزارها و الگوریتم‌های داده‌کاوی می‌تواند ماهیت پیچیده داده‌های مرتبط با جرم و بزه‌کاری و روابط نامحسوس میان این داده‌ها را مدل کرده و الگوهای جرم را شناسایی و کشف کند و بدین طریق پلیس می‌تواند وقوع جرم را پیش‌بینی کرده و با کنترل دقیق‌تر نیروها و آرایش نظامی آنان در منطقه جرم، از وقوع جرایم پیشگیری کند. در ایران نیز با توجه به راه‌اندازی سیستم‌های مکانیزه و ثبت اطلاعات مجرمان و وقایع رخ داده در سیستم پلیس، به نظر می‌رسد داده‌کاوی و ابزارهای آن می‌تواند نقش مؤثری در شناسایی سریع الگوهای جرم و کشف جرایم داشته باشد.^{۳۲}

برای داده‌کاوی از نرم‌افزارهای بسیار معتبری استفاده می‌شود که برخی از آنها بدین شرح هستند:

الف) سیستم مدیریت اطلاعات پلیس (FIMS)

این ابزار نرم‌افزاری توانست در شناسایی الگوهای جرم در بین داده‌های حوادث ذخیره‌شده در پایگاه داده (جرم، مظنون و اطلاعات قربانی) به آزمایشگاه جنایی پلیس در ایالت ویرجینیای غربی کمک کند. این ابزار به مراکز اجرای قانون در بهره‌برداری بهتر منابع و پیش‌بینی فعالیت جنایی کمک کرد.

ب) سیستم Crime connect

این سیستم مبتنی بر وب است که جهت اشتراک‌گذاری اطلاعات مربوط به جرم به کار می‌رود و به سازمان‌های قضایی و پلیسی کمک می‌کند تا اطلاعات خود مانند اشخاص مفقود، جرایم جنسی و غیره را در دنیای واقعی به اشتراک بگذارند. این سیستم همچنین امکان جستجو در پایگاه داده جرم حرفه‌ای را برای افراد سازمان فراهم می‌کند تا به‌وسیله آن از سیستم‌های سایر حوزه‌های قضایی استفاده کنند و توانایی نیروهای پلیس را در حل جرایم افزایش دهند. در واقع این نرم‌افزار بستری را فراهم می‌کند تا حوزه‌های قضایی به‌سرعت و سهولت بتوانند اطلاعات مربوط به جرم را در یک پایگاه داده امن وارد

۳۱. مجیب ابراهیمی، سیدابوالقاسم میرروشندل و احمد آقایی جان، «جامعیت‌بخشی به مجموعه داده جرایم به‌منظور

پیش‌بینی و شناسایی جرایم با استفاده از تکنیک‌های داده‌کاوی»، صنایع الکترونیک، ۶، ۴ (۱۳۹۴)، ۶.

۳۲. پروانه کاظمی و جواد حسین پور، «کاربرد داده‌کاوی در سازمان‌های پلیسی و قضایی به‌منظور شناسایی الگوهای جرم و

کشف جرایم»، کارآگاه، ۳، ۸۸، ۸ (۱۳۸۸)، ۳۳.

نموده و اطلاعات برخاسته همراه با داده سایر منابع را به اشتراک گذارند. در این سیستم هر نمایندگی عضو، می‌تواند داده‌های خود را جهت بهره‌برداری سایر نمایندگی‌ها به اشتراک بگذارد. ارسال فایل کند، داده‌ها را تغییر داده و یا پاک کند. این داده‌ها می‌تواند به صورت خودکار تجمیع شود و دستورات و گزارش‌های خلاصه را نمایش دهد. همچنین محتوای گزارش‌ها را برای همه سازمان‌های مجری قانون قابل استفاده می‌سازد.^{۳۳}

۲-۴-۴- میزان پایین استفاده از دستگاه‌های دروغ‌سنج و ابزارهای الکترونیک کشف حقیقت و اتکاب بر تجارب سنتی در بازجویی

یکی از فعالیت‌های مهم پلیسی، بازجویی است. مؤلفه‌های مختلفی می‌تواند بر روند بازجویی تأثیر بگذارد. یکی از این مؤلفه‌ها زبان است. مؤلفه‌های زبانی که به هنگام بازجویی به کار می‌رود را می‌توان در حوزه تحلیل کلام بررسی کرد. حوزه تحلیل کلام با در اختیار داشتن اصول مختلف این امکان را به زبان‌شناس می‌دهد تا نگاهی علمی به روند بازجویی داشته باشد. یافته‌های زبان‌شناسی در مسائل قضایی در دهه‌های اخیر حکایت از پیدایش رویکرد نوین و علمی دارد. با وجود این هنوز نظام قضایی بسیاری از کشورها مانند ایران حتی نامی از این علم نوپا ننشیده‌اند.^{۳۴}

زبان‌شناسی قانونی^{۳۵} یکی از شاخه‌های زبان‌شناسی است که به بررسی چگونگی کاربرد زبان در حوزه‌های حقوقی و قانونی می‌پردازد. زبان‌شناسان قانونی می‌توانند در حل مسائل حقوقی‌ای که به نوعی با زبان مرتبط است، متخصصان این حوزه را یاری دهند. مسائلی چون تشخیص صدا، تعیین هویت نویسنده، مدارک مکتوب مثل نامه‌های تهدیدآمیز، تحلیل مکاتبات ضبط شده و غیره مورد توجه زبان‌شناسان قانونی می‌باشد.^{۳۶}

یکی از شاخه‌های زبان‌شناسی قانونی که بر به کارگیری یافته‌های علم آواشناسی در حل مسائل حقوقی و قانونی تأکید دارد، آواشناسی قانونی است که از آن می‌توان در تشخیص هویت سخنگویان، تشخیص زبان و لهجه و آوانگاری برای کمک به مراجع اجرای قانون استفاده کرد. آواشناسی حقوقی یکی از زیرگرایش‌های زبان‌شناسی حقوقی است که در آن به ارتباط میان صدای افراد و مسائل حقوقی از

۳۳. همان، ۴۸.

۳۴. سیروس عزیزی و نگار مؤمنی، «نقش زبان‌شناسی جنایی در بازجویی (بر مبنای اصول همکاری گرایس)»، کارگاه، ۴، ۱۳(۱۳۸۹)، ۸.

۳۵. به صورت خاص اصطلاح زبان‌شناسی قانونی از ترکیب دو کلمه، صفت (Forensic) و اسم (Linguistics) است.

۳۶. راجر و. شای و اعظم استاجی، «زبان‌شناسی قانونی»، حقوقی دادگستری، ۶۸، ۴۷-۴۸(۱۳۸۳)، ۳۶۵.

قبیل‌شناسی گفتار، بازشناسی سخنگو و تأیید سخنگو پرداخته می‌شود. همچنین مسائل پیچیده‌تری از قبیل اینکه سخنگو در حین ضبط صدا، دارای استرس و اضطراب بوده یا خیر و برخی از حالات روانی و احساسی او نیز می‌تواند تا حدود زیادی از داده‌های صوتی صدای ضبط شده وی استخراج گردد. گرچه بخش عمده‌ای از زبان‌شناسی گفتار و بازشناسی و تأیید سخنگو به‌ویژه از زمانی که این عملیات توسط رایانه انجام می‌شود، بسیار وابسته به علوم مهندسی است، اما جنبه زبان‌شناختی و آواشناسی آنها همچنان بر قوت خود باقی است و آنچه نقش آواشناسی حقوقی را در این فرآیند برجسته و ضروری می‌کند ارائه توصیف‌های دقیق از آواها و صدای گفتار و چگونگی کارکرد و تولید و دریافت آواها هست، زیرا که مهندسين، علی‌رغم دقت بالای بررسی‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در زمینه مبانی آواشناختی آواهای گفتار، اطلاعات ناکافی دارند. ماشین‌ها هر قدر هم قدرتمند و پیچیده باشند بدون داده‌های درست، دقیق و مناسب نمی‌توانند نتایج دقیق و قابل اعتمادی را در اختیار ما بگذارند.^{۳۷} در سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۷۹ یک قاتل سریالی در منطقه یورکشایر انگلستان، ده‌ها زن را به قتل رسانده بود. این قاتل یک فایل صوتی برای پلیس ارسال نمود. پلیس برای شناسایی مظنون در ژوئن ۱۹۷۹ از استنلی آلیس، آواشناس، گویش‌شناس و مدرس دانشگاه لیدز برای تحلیل صدا استفاده شد. او به پلیس اعلام کرد به نظر من صدا مربوط به شخصی هست که بزرگ‌شده ساندرلند است. با این تحلیل مزنونانی که لهجه شمال شرقی نداشتند، از لیست مزنونان حذف شدند. استنلی آلیس در ادامه تحقیقات خویش متوجه می‌شود که فایل صوتی از سوی قاتل برای فریب مأمورین ارسال شده و حذف مزنونانی که لهجه شمال شرقی نداشتند اشتباه بود.^{۳۸}

پلیس آگاهی به لحاظ تنوع مأموریت با مجرمین مختلف و با شخصیت‌های متنوع روبه‌روست. لذا قبل از شروع بازجویی لازم است متهمین و مزنونین در آزمایشگاه روان‌شناسی جنایی یا علوم رفتاری مورد آزمایش قرار گرفته و سپس توسط کارآگاه مورد بازجویی قرار گیرند. اغلب اوقات کارآگاه تمام ادله و مدارک قانونی را جمع‌آوری می‌کند و تمام اطلاعات پیشینه‌ای ضروری در مورد تحقیقی خاص را تکمیل می‌کند. سپس اطلاعات را به‌گونه‌ای سازمان‌دهی می‌کند که برای وی کاملاً معنادار است. او ممکن است با مسلح شدن به این اطلاعات متقاعد شود که سوژه تاب تحمل در برابر این ادله و مدارک را نداشته و اعتراف خواهد کرد. مشکل این طرز فکر آن است که سوژه و بازجو ممکن است دو شخصیت

۳۷. حسین رضویان و مریم جلیلی، زبان‌شناسی حقوقی و تشخیص دروغ، چاپ اول (سمنان: دانشگاه سمنان، انتشارات 38. Malcolm Coulthard and Alison Johnson, *An introduction to forensic linguistics: language in evidence* (London; New York: Routledge, 2007), 14.

کاملاً مجزا نسبت به یکدیگر باشند. هنگامی که یاد بگیریم با هر سوژه بر اساس فرآیند استدلال و تیپ شخصیتی وی برخورد کنیم، به نتایج قابل قبول در هر مصاحبه دست خواهیم یافت.^{۳۹}

بر همین اساس دستورالعمل‌هایی برای بازجوها تدوین شده است تا بازجو بسته به شخصیت و موقعیت مظنونین بتواند از رویکردهای متناسب برای بازجویی از آن فرد استفاده کند. همراهی با متهم از طریق چهره در طول بازجویی بسیار مهم است. در مظنونان حساس و عاطفی یا آنهایی که احساس گناه می‌کنند و عذاب وجدان دارند برقراری روابط دوستانه با مظنون و ابراز همدردی با او کمک‌کننده است. در پرونده محمد بسیجه نیز همین عدم آشنایی با ضوابط و شگردهای بازجویی باعث شد تا بیجه برای بار اول که دستگیر شد بلاقید آزاد گردد. گاه بازجو باید چنان وانمود کند که کاملاً می‌داند که چه اتفاقی افتاده و نقش مظنون در ماجرا چه بوده است. در این رویکرد بازجویی با استفاده از شواهد و ادله احتمالی مظنون را می‌ترساند. مظنون که با فهرستی از بزه‌های انتسابی و اعمال نکرده مواجه می‌شود، روحیه‌اش را از دست داده و ترجیح می‌دهد سهم واقعی خویش را از بزه رخ داده بپذیرد و اعتراف کند.^{۴۰}

جدای از این، امروزه مقوله زبان بدن در مصاحبه و بازجویی بسیار اهمیت دارد. چراکه رفتارهای غیرکلامی یا زبان بدن نیز نشان‌دهنده هیجانات خواهد بود. به عقیده اغلب دانشمندان رفتارگرا ۶۵ درصد از ارتباطات میان افراد از طریق ارتباطات غیرکلامی (زبان بدن) صورت می‌گیرد. این درصد برحسب مهارت‌های ارتباطی و شخصیت افراد ممکن است بیشتر یا کمتر باشد؛ زیرا افراد می‌توانند علایم کلامی خود را کنترل کنند، اما علایم غیرکلامی را کمتر می‌توانند کنترل کنند. حال اگر مصاحبه‌گر و بازجویان ماهر باشند از همین علایم غیرکلامی یا به عبارتی زبان بدن می‌توانند به‌عنوان سرخ‌های مفید در شناسایی راه‌های کشف دروغ در مصاحبه‌ها و بازجویی استفاده نمایند.^{۴۱}

به‌طور کلی، برخی روش‌های فنی و علمی سنجش دروغ عبارت‌اند از:

۱- آزمون‌های تصویری: مانند تست معروف رورشاخ (وادار کردن شخص به نگاه کردن به یک سری ده‌گانه از لکه‌های جوهری و اعلام درک و استنباط خود از آنها) و تست معروف T.T.A (نشان دادن یک سلسله عکس به مظنون و درخواست بیان تصورات خود از این عکس‌ها از طریق ساختن داستان برای هر عکس).

۳۹. غلامحسین بیابانی و افسانه مظفری، «صحنه جرم و شخصیت جنایی مجرم»، کارآگاه، ۷، ۲۵ (۱۳۹۲)، ۹.

۴۰. ترنم افشار، «تحلیل زبان‌شناختی گونه‌های اقرار»، کارآگاه، ۵، ۲۰ (۱۳۹۱)، ۱۰.

۴۱. غلامحسین بیابانی و علی فریدخو، «کشف دروغ در مصاحبه و بازجویی از طریق رفتار غیرکلامی»، کارآگاه، ۳، ۷ (۱۳۸۸)، ۱۱۸.

۲- پلی‌گراف: دستگاهی است که به دروغ‌سنج مشهور است. این ماشین ترکیبی از چند قسمت مختلف است: قسمت کاردیوگراف برای ثبت و نگارش تغییرات خون و ضربان قلب و نبض و قسمت پنوموگراف برای ثبت و نگارش تغییرات تنفس و قسمت گالوانومتر برای ثبت و نگارش تغییرات مقاومت الکتریکی پوست از لحاظ میزان فعالیت غدد عرق‌زا. این دستگاه کامل‌ترین ماشینی است که تاکنون برای کشف دروغ ساخته شده است.

استفاده از این ماشین در صلاحیت حقوقی - فنی کارشناس بوده و مستلزم کسب تجربه و مهارت طولانی است. سهم ماشین در کشف دروغ ۱۰ درصد و سهم متخصص بازرجویی با این ماشین ۹۰ درصد است. شرط استفاده از ماشین پلی‌گراف تحصیل رضایت کتبی قبلی از آزمایش‌شونده است. اعتبار و ارزش اثباتی دلیل حاصل از بازرجویی به کمک پلی‌گراف ضعیف است؛ و به‌عنوان دلیل مورد قبول همه دادگاه‌های آمریکا نیست. ولی ممکن است متخصص ماشین که عمل بازرجویی را انجام داده به‌عنوان گواه در محضر دادگاه استفاده شود. اعتراف و اقرار شفاهی یا کتبی که در اثر آزمایش به دست آمده است مشروط بر آنکه منع قانونی نداشته باشد، ممکن است به‌عنوان دلیل پذیرفته شود. مرکز مطالعات سازمان ملل متحد در اجتماع ۱۹۶۳ کانبرا (استرالیا) در اثربخشی و اطمینان علمی روش‌های نارکوآنالیز و دستگاه‌های دروغ‌سنج اظهار تردید کرده، کاربرد آن را نه‌تنها بدون رضایت آزمایش‌شونده که با رضایت وی نیز غیرمجاز اعلام می‌کند. مجمع مزبور معتقد است آزمایش‌های مزبور مغایر احترام به زندگانی خصوصی اشخاص و مخالف حقوق بشر است.^{۴۲}

۳- نارکوآنالیز: روش روان‌درمانی و روان‌شناسانه‌ای است که با کمک آن، تحت تأثیر داروهای شیمیایی معین و ایجاد حالت شبه‌بیهوشی می‌توان از شخص مورد آزمایش یا تحقیق، حرف‌های صحیحی به دست آورد. روش مزبور به استفاده از سرم حقیقت نیز معروف است؛ زیرا با خوردن یا تزریق داروهای مختلف می‌توان از دروغ‌گویی متهمان جلوگیری کرد.^{۴۳}

با اینکه چیزی به نام «سرم حقیقت‌یاب» وجود ندارد، بعضی داروها می‌توانند حالت تدافعی مظنون را کم کند و باعث شود احساساتش را بروز دهد. سدیم پنتوتال در واقع همان سرم حقیقت‌یاب است. این ماده نوعی باربیتورات با اثر کوتاه‌مدت است که خواب‌آلودگی و نشاط را در فرد به دنبال دارد و می‌تواند باعث پرحرفی شود. با وجود این در درستی اطلاعاتی که از این طریق به دست می‌آید شک و تردید

۴۲. ولی‌الله انصاری، حقوق تحقیقات جنایی (مطالعه تطبیقی)، چاپ چهارم (تهران: سمت، ۱۳۹۸)، ۴۵۵.

۴۳. همان، ۴۵۱.

وجود دارد.^{۴۴} موارد استعمال نارکوآنالیز، روان‌درمانی (معالجه)، پزشکی قانونی (تشخیص مسئولیت)، تحقیقات جرم‌شناسی (تعلیل جرم و مجرم) و تحقیق جنایی (کشف جرم) است. از نظر حقوقی استعمال نارکوآنالیز برای درمان و تشخیص مسئولیت کیفری مجاز ولی برای کشف جرم ممنوع اعلام شده است. لذا هیچ کس را نمی‌توان مجبور به آزمایش با این سیستم نمود.^{۴۵} در قوانین ژاپن و کره جنوبی استعمال نارکوآنالیز در صورتی که توأم با رضایت قبلی متهم و مظنون و اعلام حقوق دفاعی وی باشد اشکالی ندارد. در قوانین سایر کشورها از جمله فرانسه، بلژیک و ایران استعمال نارکوآنالیز روشن نیست. در فرانسه مخالفت‌های زیادی درباره استفاده از آن می‌شود و این روش‌ها در ایران مورد استعمال ندارد. تمایل عمومی حقوق‌دانان بر این است که انجام آزمایشات مربوط به کشف دروغ به کمک دستگاه دروغ‌سنج و چه به وسیله مواد مخدر و شیمیایی به این دلیل که بر اصل آزادی فکری اشخاص لطمه وارد می‌آورد صحیح نیست. علاوه بر این روش‌های نارکوآنالیز ممکن است برای سلامتی آزمایش‌شوندگان زیان‌آور باشد.^{۴۶} بخش علمی مرکز اروپایی بروکسل به سال ۱۹۵۱ این فرمول را برای استفاده از نارکوآنالیز توصیه کرد «برای اجتناب از سوءاستفاده و حمایت از حقوق انسانی، اجرای این آزمایش‌ها درباره بزهکاران باید طبق قوانین، معین شده و تابع دادرسی قانونی باشد. این آزمایش‌ها هرگز نباید موجب اخذ اقرار به عنف شود و اقرار تحویل شده تحت تأثیر آزمایش نارکوآنالیز نباید برای تعقیب‌های قضایی مورد استفاده قرار گیرد. انجام آزمایش‌های نارکوآنالیز بدون رضایت قبلی اشخاص ممنوع و توسل خودسرانه به فنون مورد دلخواه کارشناس برای تحصیل اطلاعات و توسل به تنبیه و اغوا مطلقاً جایز نمی‌باشد».^{۴۷}

۴- هیپنوتیزم (خواب مصنوعی): حالتی خلسه‌مانند است که به جنبه‌هایی از ضمیر خودآگاه دست می‌یابد که با روش‌های دیگر نمی‌توان به آن دسترسی پیدا کرد. هیپنوتیزم به شهود و بزه‌دیدگان کمک می‌کند تا آنچه را دیده‌اند با وضوح بیشتری به یاد بیاورند. در سال ۱۹۷۶ در کالیفرنیا کودکانی را که سوار بر اتوبوس مدرسه بودند، در حالی ربودند که با تفنگ سر راننده اتوبوس نشانه گرفته شده بود. این کودکان را در زیرزمین حبس کردند؛ اما آنها توانستند زمین را بکنند و بیرون بیایند. با این حال هیچ کدام از این کودکان نمی‌توانستند جزئیات مفیدی در اختیار اف.بی.آی قرار دهند. راننده اتوبوس موافقت کرد هیپنوتیزم شود و زمانی که تحت تأثیر هیپنوتیزم بود شماره پلاک ون سفید آدم‌باها را به جز یک رقم به

۴۴. لایل، پیشین، ۶۵.

۴۵. انصاری، پیشین، ۴۵۳.

۴۶. همان، ۴۵۶.

۴۷. همان، ۴۵۵.

یاد آورد. همین موضوع موجب دستگیری و محکومیت مجرمان شد.^{۴۸}

البته مشکلی که وجود دارد این است که تظاهر به هیپنوتیزم شدن چندان دشوار نیست؛ بنابراین صحت هر اطلاعاتی که از این طریق به دست می‌آید باید اثبات شود. به‌علاوه کسانی که هیپنوتیزم می‌شوند به‌شدت در برابر حرف‌هایی که به آنها می‌زنند تأثیرپذیرند تا حدی که صرف پرسیدن بعضی سؤال‌ها ممکن است خاطرات آنها را درباره حوادث معینی تغییر دهد. ممکن است این خاطرات جدید به‌صورت بخشی از حافظه واقعی این افراد در آید و در نتیجه، مصاحبه‌هایی که بعداً با آنها می‌شود یا شهادت آنها در دادگاه را تحت تأثیر قرار می‌دهد.^{۴۹}

۵- آنالیز استرس صدا: یکی از محصولات رایانه‌ای جدید بازار است که نشان می‌دهد آیا فردی که در حال صحبت کردن با تلفن است دروغ می‌گوید یا نه. تفکر پشت آنالیز استرس صدا این است که هر صدایی، فرکانسی قابل اندازه‌گیری است. صدای زیر، فرکانسی بالاتر و صدای بم فرکانس پایین‌تری دارد؛ بنابراین فرکانس صدا، واکنش‌های عاطفی ناشی از برانگیختگی را در صدای فرد شناسایی می‌کند. ۶- انگشت‌نگاری از مغز: عبارت است از قرار دادن تعدادی ردیاب الکتریسیته روی سر مظنون و نقشه‌برداری از الگوی فعالیت‌های الکتریکی مغز او در مدت پاسخگویی به سؤال‌هایی که در طول بازجویی از او می‌پرسند.^{۵۰}

به دلیل عدم شفافیت و فقدان یک اجماع جهانی در خصوص اینکه چه کسی می‌تواند از چنین روش‌هایی استفاده نماید اثبات اعتبار علمی چنین روش‌هایی دشوار و تأثیر مستقیمی بر فرآیند دادرسی عادلانه، اصل برابری سلاح‌ها و فرض بی‌گناهی متهم داشته و ممکن است باعث نقض انصاف در فرآیند دادرسی شود؛ اما استفاده از چنین روش‌هایی همیشه با مفهوم دادرسی عادلانه ناسازگار نیست و می‌بایست چالش‌هایی که استفاده از چنین روش‌هایی برای دادرسی منصفانه ایجاد می‌کنند شناسایی و نسبت به رفع آنها اقدام نمود.

۲-۴-۵- ضعف در استفاده از روش تجزیه و تحلیل پیوند

در تجزیه و تحلیل پیوند، پروفایل‌سازان صحنه‌های جنایات متعدد را بررسی و سعی می‌کنند آنها را به یک مجرم مرتبط کنند. همانند پروفایل مجرم، نمایه‌سازان پیوند پرونده نیز فرض می‌کنند که رفتار فردی

۴۸. دیوید وی کانتر، روان‌شناسی جنایی، ترجمه مریم مهذب، چاپ دوم (تهران: آوند دانش، ۱۳۹۸)، ۹۷.

۴۹. لایل، پیشین، ۶۵.

۵۰. کانتر، پیشین، ۱۱۴.

به‌ویژه رفتار مجرمانه در طول زمان و صحنه‌های متعدد جنایت سازگار است. در این روش الگوهای رفتاری، ویژگی‌های صحنه جرم و بزه‌دیده‌شناسی جنبه‌های دو جنایت یا بیشتر با هم بررسی می‌شوند تا مشخص شود آیا آن دو جنایت توسط یک مجرم انجام شده است یا خیر. روش عمل^{۵۱}، تمام رفتارهای مورد نیاز یک مجرم برای ارتکاب موفقیت‌آمیز یک جنایت است. روش عمل یک قاتل سریالی می‌تواند بر اساس نیاز مجرم به کنترل اوضاع تغییر کند، اما امضای مجرم به دلیل اینکه بخش اساسی رفتار مجرم است، هرگز تغییر نمی‌کند. اکثر مجرمان سریالی که مرتکب جنایات خشونت‌آمیز می‌شوند، تحت تأثیر خیالات قرار گرفته‌اند. اگر مجرم مرتکب رفتاری شود که فراتر از حد لازم برای ارتکاب جرم باشد امضای او فاش می‌شود.^{۵۲} به‌طور مثال مثله کردن قربانی، فتیش‌های جنسی غیرمعمول و ... به این ترتیب پیوند پرونده برای شناسایی یک قاتل سریالی که در منطقه‌ای فعالیت می‌کند یا برای پیوند دادن صحنه‌های مختلف جنایت مربوط به رفتار یک مجرم استفاده می‌شود. عواملی که در شناسایی شیوه عمل و پیوند پرونده‌ها مؤثرند عبارت‌اند از: انتخاب قربانی، رویکردها نسبت به قربانیان، اطلاعات فیزیکی یا جنسی، استفاده از سلاح، علت مرگ، نتایج پزشکی قانونی، مکان‌های جغرافیایی قتل‌ها، جنبه‌های زمانی و ...

۵۳.

اگر رفتار خاصی برای یک مجرم به‌خوبی جواب دهد و منجر به پیامدهای ناخواسته نشود احتمالاً در جرایم بعدی همان مجرم مشاهده خواهد شد. این جنبه تکراری رفتار مجرمانه به مجرم احساس آشنایی و کنترل می‌دهد و به او اجازه می‌دهد با جدیت بیشتری بر انگیزه جنسی یا رفتارهای تشریفاتی پرخاشگرانه جرم تمرکز کند. در جرایم جنسی جنبه‌های تشریفاتی جنایت جنسی، از روان‌شناسی درونی یک مجرم خاص نشئت می‌گیرد. این رفتارها ناشی از انگیزه جرم و تخیلات جنسی است که مجرم آن را با این تشریفات بیان می‌کند. این تشریفات به‌شدت فردی هستند و جنبه‌هایی از صحنه جرم را منعکس می‌کنند که برای انجام جرم ضروری نیستند اما در کشف انگیزه یا هدف اصلی مجرم بسیار مهم هستند. تجزیه و تحلیل پیوند شامل پنج فعالیت متمایز اما مرتبط با یکدیگر است:

۱- جمع‌آوری اسناد لازم: این مرحله از ارزیابی بر اظهارات قربانی، پلیس و گزارش‌های پزشکی،

51. Modus Operandi

۵۲. آچرلی رئیس پلیس وست رایدینگ یورکشایر در انگلستان با استفاده از تجزیه و تحلیل شیوه عمل در سال ۱۸۹۶ زمینه جدیدی را در عملیات پلیس ایجاد کرد. او تشخیص داد که مجرمان از تکنیک‌های مشابهی در صحنه‌های مختلف جنایت استفاده می‌کنند. وی همچنین ویژگی‌های فردی مجرمان را در صحنه‌های مختلف جنایت شناسایی و آن را علامت تجاری آنها نامید که بعداً به‌عنوان امضای مجرم شناخته شد.

53. Robert D. Keppel, *Investigation of the serial offender: Linking cases* (Florida: CRC Press, 2000), 122.

فواصل مکان‌های جنایت و نقشه تجاری تمام مکان‌های مهم مرتبط با هریک از جنایات متمرکز است. در پرونده‌های قتل چنین اسنادی شامل گزارش‌های پلیس، کالبدشکافی، سم‌شناسی، عکس صحنه جنایت، عکس‌های کالبدشکافی و نقشه تجاری که مکان قتل و مکان دفع اجساد و فواصل بین هریک از مکان‌های مختلف را نشان می‌دهد است.

۲- بررسی مستندات و شناسایی ویژگی‌های مهم جرم: این مرحله از ارزیابی به تحلیلگران این امکان را می‌دهد که نه تنها جنبه‌های مهم هر جرم را به تصویر بکشند بلکه با تمام جرایم این مجموعه آشنا شده و بتوانند به رفتارهای مرتبط با جرم بدون نیاز به جستجو در میان حجم انبوه داده دسترسی داشته باشند.

۳- تجزیه و تحلیل جنایات و شناسایی شیوه و طرز رفتار: در این مرحله تحلیلگر یک مطالعه دقیق از ویژگی‌های مهم جرم انجام می‌دهد و عواملی را که شیوه و طرز رفتار را تشکیل می‌دهند و آنهایی که تشریفات را تشکیل می‌دهند شناسایی می‌کند.

۴- بررسی اینکه یک امضا در جرایم وجود دارد یا خیر: تحلیلگر تلاش می‌کند تا تشخیص دهد آیا ترکیب منحصر به فردی از رفتارها در میان مجموعه جرایم وجود دارد یا خیر و انگیزه جنایت را این‌گونه کشف نماید.

۵- گردآوری یک تحلیل مکتوب از صحنه جنایت: نظر کتبی ارزیاب می‌بایست حداقل شامل فهرستی از شیوه رفتار و ویژگی‌های جنایت که تشریفات را تشکیل می‌دهند و همچنین بیان ترکیب منحصر به فرد در صورت وجود در صحنه جنایت باشد.^{۵۴}

انگیزه یک مجرم به وسیله رفتارهای اختصاصی او مشخص می‌گردد که گویای جنبه‌های اختصاصی جرم به‌طور کلی یا جنبه‌های انگیزشی یک جرم است. رفتارهای اختصاصی، آن دسته از رفتارهایی هستند که جهت ارضای نیازهای احساسی یا روان‌شناختی مجرم ارتکاب می‌یابند و برای ارتکاب جرم ضروری نیستند. ولی در عین حال مجرم آن رفتار را در جرایم ارتكابی خود تکرار می‌کند. این امر می‌تواند مبنایی برای تشخیص و تعیین هویت مجرم و امضای خاص او شود. تعیین رفتار امضایی پس از وقوع جرم منافع متعددی را برای تحقیقات جنایی و مقدماتی در بردارد؛ به عبارت دیگر بعضی مجرمان در صحنه جرم دست به اعمالی می‌زنند که می‌توان از آنها به‌عنوان رفتارهای اختصاصی یاد کرد. رفتارهای امضایی مجرم با شیوه اجرای جرم متفاوت است، شیوه اجرای جرم، بیشتر در نحوه انجام رکن مادی یک جرم قابل تصور بوده ولی رفتار امضایی مجرم بر خلاف شیوه اجرای حکم برای ارتکاب موفقیت‌آمیز

54. Robert R. Hazelwood & Janet I. Warren, "Linkage analysis: modus operandi, ritual and signature in serial sexual crime", *Aggression and Violent Behavior*, 8, 6(2002), 592.

جرم ضروری نیستند، اما مجرم برای ارضای نیازهای روحی و روانی خود مانند منفعت، خشم، آرامش، سماجت و ... دست به انجام آنها می‌زند. مأموران تحقیق در بررسی صحنه‌های جرم برای رسیدن به واقعیت باید آنها را از هم تشخیص دهند. محقق انتظامی و قضایی با تجزیه و تحلیل رفتارهای امضایی مجرمین می‌تواند هر یک از آنها را از سایر مجرمینی که مرتکب همان جرم می‌شوند تمیز دهد.^{۵۵}

نتیجه‌گیری

یکی از معضلات تحقیقات جنایی قتل‌های سریالی، ضعف سیستمی سازمان پلیس و ناتوانی سازمان‌های مختلف مجری قانون در تجمیع اطلاعات و همکاری با یکدیگر در جهت پیوند پرونده‌های مشابه است. در رفع این چالش، اساسی‌ترین و مهم‌ترین توصیه، اجرای یک سیستم فناوری اطلاعات یکپارچه در سطح استان است. در صورت مجهز شدن سازمان‌های پلیس محلی به یک سیستم مدیریت پرونده یکپارچه، این امکان برای همه سازمان‌های مجری قانون فراهم می‌شود تا به همه پایگاه‌های اطلاعاتی موجود و اطلاعات مرتبط دسترسی داشته باشند و این اطلاعات را به‌طور هم‌زمان در سراسر استان به اشتراک بگذارند. همچنین می‌بایست گام‌هایی در سطح پلیس ملی برای توسعه یک سیستم مؤثر برای به اشتراک گذاردن اطلاعات برداشته شود. فناوری‌های نوین از جمله نرم‌افزارهای ارزیابی خطر، پروفایل دی.ان.ای، نمایه‌سازی، هوش مصنوعی و ... نقش کلیدی در دستگیری مجرمین و ایجاد ایمنی بیشتر برای قربانیان احتمالی داشته است. لذا عواملی که این مجرمین را به ارتکاب جنایت سوق داده و عواملی که دارای ارزش‌های پیش‌بینی‌کننده در تعیین رفتار بالقوه هستند، می‌بایست با دقت بیشتر شناسایی و مورد مطالعه قرار گیرند. مسلماً پیشرفت فناوری در تحقیقات چنین جرایمی بسیار حائز اهمیت است. تأثیر فرایندهای فنی برای جمع‌آوری مدارک، آثار و تحلیل شواهد فیزیکی موجود در صحنه جرم یک واقعیت غیرقابل انکار و نیاز به بهبود مداوم این ابزارها فراتر از بحث است ولی باید توجه داشت که حتی اگر این ابزار به‌طور چشمگیری پیشرفت کنند به‌تنهایی رافع چالش‌های قضایی و پلیسی در این زمینه نخواهند بود. عوامل دیگری همچون آموزش کارکنان، کیفیت به‌کارگیری و سرعت عمل پلیس در به‌کارگیری این روش‌ها در رفع چالش‌ها و موانع پلیسی بسیار حائز اهمیت است. بدون دخالت هوش و مهارت انسانی صرف به‌کارگیری فناوری و ماشین ناکارآمد خواهد بود. اگر می‌خواهیم در مبارزه با چنین جنایاتی موفق باشیم سازمان‌های مجری قانون می‌بایست آموزش و ابزار لازم را داشته باشند؛

۵۵. بهزاد منصوری شیخ جان، «تبیین شیوه‌ها و رفتارهای امضایی مجرمین و نقش آنها در جرم‌یابی»، کارآگاه، ۹، ۳۱(۱۳۹۴)، ۶۳.

اما اکثر سازمان‌های مجری قانون این روند را آغاز نکرده‌اند. در کنار ضرورت به کارگیری چنین روش‌هایی در کشف جرم به این مهم نیز می‌بایست توجه داشت که به حقوق متهم در روند دادرسی خدشه‌ای وارد نشود. عدم اطمینان از تضمین دادرسی عادلانه در طول تحقیقات و مرحله قبل از محاکمه می‌تواند به کل روند دادرسی آسیب جدی وارد نماید. وضع قانون در جهت استانداردسازی چنین روش‌هایی و تعیین دامنه اختیارات و نحوه اعمال آنها، نظیر لزوم دارا بودن تخصص در زمینه روان‌شناسی و فیزیولوژی برای آزمایشگران دستگاه دروغ‌سنج و به کارگیری این روش‌ها توسط افراد واجد صلاحیت، منع اقدامات قهری در به کارگیری شیوه‌هایی نظیر هیپنوتیزم، داروهای نارکوانالیز و... و اخذ رضایت متهم در رفع چنین چالش‌هایی کمک‌کننده است. سازمان‌های مجری قانون می‌بایست یک تیم تجزیه و تحلیل جرم را ایجاد و متخصصان روان‌شناسی، جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی به‌عنوان تحلیلگر استخدام نمایند. در سازمان پزشکی قانونی نوین نیز ایجاد بخش روان‌شناسی جرم متشکل از اتاق تجزیه و تحلیل جرم و آزمایشگاه روان‌شناسی بسیار کمک‌کننده است. استفاده از پیشرفت‌های فناوری در پیشگیری، شناسایی و آزمایش شواهد فیزیکی ضروری است. استفاده از دستگاه‌هایی برای اندازه‌گیری و تشخیص حساسیت کیفیت صدا و پاسخ‌های بدن مظنونان در طول مصاحبه یا بازجویی همگی در تحقیقات جنایی چنین جنایاتی ضروری است. افزایش تعامل و مشارکت بین دانشگاهیان و مجریان قانون در قالب سمینارها و کارگاه‌ها در آموزش کارکنان مجری قانون در تحلیل صحنه جرم و انگیزه‌های مجرم در حوزه تحقیقات جنایی چنین جنایاتی بسیار حائز اهمیت است.

پیشنهادها

- ۱- تشکیل واحدی مرکب از روان‌پزشکان جنایی، روان‌شناسان رفتاری، جامعه‌شناسان و جرم‌شناسان در بخش روان‌شناسی جنایی پزشکی قانونی و واحدهای پلیسی، برای تجزیه و تحلیل صحنه جرم و رفتار مجرمان و ایجاد سیستمی برای به اشتراک‌گذاری و پیوند داده‌های به دست آمده از صحنه‌های جرم در این مراکز.
- ۲- تشکیل یک مؤسسه آموزشی مانند واحد علوم رفتاری اف.بی.آی برای انجام پژوهش مستمر و دسترسی به یافته‌های نوین در حوزه جرم‌پایی جرایم سریالی و آموزش آن به پلیس‌های محلی.
- ۳- تعامل دستگاه قضایی و نیروی انتظامی با معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری جهت استفاده از توان شرکت‌های دانش‌بنیان در استفاده از فناوری هوش مصنوعی با طراحی نرم‌افزارهای

پروفایل جغرافیایی و غیره.

- ۴- ایجاد تفاهم‌نامه همکاری از سوی ناجا با پلیس‌های موفق دنیا جهت تبادل تجربیات فنی و علمی و بهره‌گیری از تجهیزات نوین جرم‌یابی.
- ۵- ایجاد تفاهم‌نامه همکاری از سوی مراکز تحقیقاتی ناجا با انجمن بین‌المللی تحقیقات جنایی (ICIAF) جهت استفاده از دستاوردهای علمی این انجمن و شناسایی و آموزش افراد مستعد و واجد صلاحیت در به‌کارگیری روش‌هایی نظیر نیم‌رخ‌سازی جنایی.
- ۶- پیش‌بینی و تأسیس یک نهاد نظارتی و مرجع اعتراض برای بررسی صحت و اعتبار نظر نمایه‌سازان اولیه و شناسایی مسئولین در اظهارنظرهای غرض‌ورزانه.
- ۷- تعیین ضمانت اجرای کیفی و انتظامی در صورت تخلف و تخطی از اصول به‌کارگیری تکنیک‌های پروفایل جنایی، دستگاه دروغ‌سنج و ... برای مجریان این تکنیک‌ها در جهت رعایت حقوق متهم و اصول دادرسی منصفانه.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

- ابراهیمی، مجیب، سیدابوالقاسم میرروشندل و احمد آقایی جان. «جامعیت‌بخشی به مجموعه داده جرایم به‌منظور پیش‌بینی و شناسایی جرایم با استفاده از تکنیک‌های داده‌کاوی». صنایع الکترونیک، ۶، ۴ (۱۳۹۴)، ۱۱-۵.
- افشار، ترنم. «تحلیل زبان‌شناختی گونه‌های اقرار». کارآگاه، ۶، ۲۰ (۱۳۹۱)، ۶-۲۳.
http://det.jrl.police.ir/article_10472.html
- انصاری، ولی‌الله. حقوق تحقیقات جنایی (مطالعه تطبیقی)، چاپ چهارم، تهران: سمت، ۱۳۹۸.
- ایولاسال، ژان و علی‌حسین نجفی ابرندآبادی. «تحولات علوم جنایی و آموزش و تحقیقات جرم‌شناسی در فرانسه». تحقیقات حقوقی، ۳، ۳۱-۳۲ (۱۳۹۷)، ۲۳۳-۲۴۷.
https://lawresearchmagazine.sbu.ac.ir/article_56595.html
- بیابانی، غلامحسین و علی فریدخو. «کشف دروغ در مصاحبه و بازجویی از طریق رفتار غیرکلامی». کارآگاه، ۷ (۱۳۸۸)، ۱۱۸-۱۳۹.
- http://det.jrl.police.ir/article_10615.html
- بارتل، کورت آر و آنه ام. بارتل، روان‌شناسی رفتار جنایی، ترجمه محمدجعفر ساعد، چاپ اول. تهران: گنج دانش، ۱۴۰۰.
- بیابانی، غلامحسین و افسانه مظفری. «صحنه جرم و شخصیت جنایی مجرم». کارآگاه، ۷، ۲۵ (۱۳۹۲)، ۴۳-۶۴.
http://det.jrl.police.ir/article_10434.html
- رضویان، حسین و مریم جلیلی. زبان‌شناسی حقوقی و تشخیص دروغ، چاپ اول. سمنان: دانشگاه سمنان، انتشارات، ۱۴۰۰.
- شای، راجر و اعظم استاجی. «زبان‌شناسی قانونی». حقوقی دادگستری، ۶۸، ۴۷-۴۸ (۱۳۸۳)، ۳۶۵-۳۸۰.
https://www.zlj.ir/article_44541.html
- شیرینی ورنامخواستی، عباس. «بزه‌دیده‌شناسی قضایی (قانونی)». تحقیقات حقوقی، ۲۱، ۸۴ (۱۳۹۷)، ۲۱۵-۲۴۲.
 doi: 10.22034/jlr.2019.161544.1292
- عزیزی، سیروس و نگار مؤمنی. «نقش زبان‌شناسی جنایی در بازجویی (بر مبنای اصول همکاری گرایس)». کارآگاه، ۴، ۱۳ (۱۳۸۹)، ۶-۲۵.
http://det.jrl.police.ir/article_10536.html
- قدسی، سید ابراهیم، محمدسعید رستگار صولتی و حسین گلدوزیان. «شبیه‌سازی مجازی صحنه جرم». کارآگاه، ۸، ۲۶ (۱۳۹۳)، ۱۳۳-۱۴۵.
http://det.jrl.police.ir/article_10511.html
- کاظمی، پروانه و جواد حسین پور. «کاربرد داده‌کاوی در سازمان‌های پلیسی و قضایی به‌منظور شناسایی الگوهای جرم و کشف جرایم». کارآگاه، ۳، ۸۸، ۸ (۱۳۸۸)، ۳۲-۶۳.
http://det.jrl.police.ir/article_10620.html
- کانتر، دیوید وی. روان‌شناسی جنایی، ترجمه مریم مهذب، چاپ دوم. تهران: آوند دانش، ۱۳۹۸.
- لایل، دی. پی. علوم قانونی، ترجمه مریم مهذب، چاپ اول. تهران: آوند دانش، ۱۳۹۷.
- منصوری شیخ‌جان، بهزاد. «تبیین شیوه‌ها و رفتارهای امضایی مجرمین و نقش آنها در جرم‌یابی». کارآگاه، ۳۱ (۱۳۹۴)، ۴۸-۶۵.

http://det.jrl.police.ir/article_10676.html

- ناظم، فرشید و فردین مردانی. «بررسی چگونگی مستندسازی صحنه قتل عمد در اصفهان». پزشکی قانونی ایران، ۲۳، ۲(۱۳۹۶)، ۸۴-۹۴.

<http://sjfm.ir/article-1-732-fa.html>

- نورمحمدزاده، علی و امیرحسین یآوری. «نقش پلیس اطلاعات محور در جرم‌یابی پرونده قتل‌های زنجیره‌ای». کارآگاه، ۱۳، ۴۸(۱۳۹۸)، ۷-۲۷.

http://det.jrl.police.ir/article_92987.html

- هندیانی، عبدالله و شقایق مولانا. «تأثیر دلایل سنتی بر اشتباهات قضایی در پرونده‌های کیفری». کارآگاه، ۵، ۱۶(۱۳۹۰)، ۸۵-۱۰۸.

http://det.jrl.police.ir/article_10516.html

(ب) منابع انگلیسی

- Coulthard, Malcolm and Alison Johnson. An introduction to forensic linguistics: language in evidence. London; New York: Routledge, 2007.

- Ebisike, Norbert. The Use of Offender Profiling Evidence in Criminal Cases. PhD Theses, San Francisco, California: Golden Gate University School Of Law, 2017.

- Hazelwood, Robert R. & Janet I. Warren. "Linkage analysis: modus operandi, ritual and signature in serial sexual crime". Aggression and Violent Behavior, 8, 6(2002), 587-598. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(02\)00106-4](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(02)00106-4)

- Keppel, Robert D. Investigation of the serial offender: Linking cases. Florida: CRC Press, 2000.

- Luc, Emily. Latent Class Analysis of Serial Murderers. M.A dissertation, University of North Carolina, 2016.

- Mehra, Nasrin & Amir Samavati Pirouz. "A study on mental disorder in serial killers". Iranian Journal of Medical Law, 1, 1(2012), 38-52. https://www.researchgate.net/publication/351663892_A_study_on_mental_disorder_in_serial_killers

- Nichols, Beth. Geographic Profiling: Contributions to the Investigation of Serial Murders. M.A dissertation, Wright State University, 2019.

- Reilly, Daniel A. Finding the Truth with Criminal Investigation: Suspect, Subject, Defendant. Lanham: Rowman & Littlefield, 2019. ,

- Turvey, Brent E. Criminal profiling: an introduction to behavioral evidence analysis. Amsterdam; Burlington: Academic Press, 2012.

- Van Aken, Chelsea. "The Use of Criminal Profilers in the Prosecution of Serial Killers". Research Journal of Justice Studies and Forensic Science, 3, 1(2015), 127-149. <https://doi.org/10.31979/THEMIS.2015.0307>

- Walter L. Perry, Brian McInnis, Carter C. Price, Susan Smith & John S. Hollywood. Predictive Policing: the Role of Crime Forecasting in Law Enforcement Operations. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2013.

This Page Intentionally Left Blank